

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Opiskelutulkkkaus ammatillisessa
erityisoppilaitoksessa**

Hanna Antikainen

Tulkkaustoiminnan kehittäminen (YAMK)

(90 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 11 / 2017

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Hanna Antikainen	Sivumäärä 44
Työn nimi Opiskelutulkkaus ammatillisessa erityisoppilaitoksessa	
Ohjaavat opettajat Elina Tapio, Eeva Salmi, Zita Kóbor-Laitinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Viittomakielialan Osuuskunta Via, Pigga Pakkala	
Tiivistelmä <p>Erityistä tukea tarvitsevien viittomakielen tulkkia käyttävien opiskelijoiden määrä kasvaa. Opiskelutulkin työ ammatillisessa erityisoppilaitoksessa eroaa yleisopetuksen puolella tehdystä opiskelutulkkauksesta. Ammatillisessa erityisoppilaitoksessa opiskelevat ovat aina erityistä tukea tarvitsevia ja se edellyttää tulkilta asiakkaan yksilöllisten tarpeiden huomioimista ja aktiivista yhteistyötä luokan opettajan ja ohjaajan kanssa.</p> <p>Tutkimuksessa selvennetään, millaisia erityispiirteitä tulkkaukseen sisältyy. Tutkimusaineistona on käytetty ammatillisessa erityisoppilaitoksessa toimivien viittomakielen tulkkien tekemää käsitekarttaa sekä ryhmäkeskusteluaineistoa. Ryhmäkeskusteluihin osallistui ammatillisen erityisoppilaitoksen opettajia, ohjaajia sekä heidän kanssaan työskenteleviä tulkkeja. Opinnäytetyö tuo esille ammatillisessa erityisoppilaitoksessa järjestetyn tulkkauksen erityispiirteitä tulkkien hiljaista tietoa keräämällä. Siinä selvitetään myös, millaisia ominaisuuksia tulkilla olisi hyvä olla, jotta hän olisi sopiva tulkaamaan erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle.</p> <p>Tutkimuksen tulosten mukaan tulkkina ammatillisessa erityisoppilaitoksessa ei voi toimia kuka tahansa. Tämä edellyttää tulkilta vankkaa työkokemusta, tulkaustaitoa ja tulkin työnkuvan sisäistämistä. Tärkeimmäksi ominaisuudeksi nimettiin kuitenkin tulkin oman motivaatio olla tulkkina ammatillisessa erityisoppilaitoksessa. Tulkille kerääntynyt hiljainen tieto edesauttaa työn tekemistä.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksia voivat hyödyntää kaikki ammatillisessa erityisoppilaitoksessa työskentelevät tulkit.</p> <p>Opinnäytetyön tilaajana on Viittomakielialan Osuuskunta.</p>	
Asiasanat erityinen tuki, viittomakielen tulkit, hiljainen tieto	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Hanna Antikainen	Number of Pages 44
Title Interpreting in a vocational special needs education	
Supervisors Elina Tapio, Eeva Salmi, Zita Kóbor-Laitinen	
Subscriber and/or Mentor Viittomakielialan Osuuskunta Via, Pigga Pakkala	
Abstract <p>The topic of this thesis is educational interpreting in vocational special needs education. The number of special needs students who use sign language interpreting services is growing. The work of an interpreter in educational setting is different in vocational special needs education than in mainstream education. In vocational special needs education, the interpreter should take into account the student's individual needs and work actively with the teacher and instructor in the class room.</p> <p>This study focuses on the distinctive features of interpreting in a vocational special needs education setting. The data consists of a mind map made by sign language interpreters working in this setting and recordings of group discussions. The participants of group discussions were teachers and instructors from a vocational special needs education institute and interpreters working with them. In this study, the distinctive features related to interpreting in vocational special needs education are brought forth by gathering the tacit knowledge of the interpreters. The study also explores what are the required properties that an interpreter working with special needs students should have.</p> <p>The study shows that when working with special needs students the interpreter should consider the individual needs of the student and co-operate with the teachers and instructors. In order to accomplish this the interpreter must have solid working experience, good interpreting skills and he or she has to have internalised the demands of the job. However, in the discussions interpreter's own motivation to work in a vocational special need education was mentioned as the most important property. The tacit knowledge that the interpreter has contributes to the work.</p> <p>The results of this thesis can be used by the interpreters working in the field of special needs education.</p> <p>The subscriber of the thesis is Via Sign Language Sector Cooperative.</p>	
Keywords special needs, sign language interpreter, tacit knowledge	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET	6
2.1 Eryistä tukea tarvitseva opiskelija viittomakielen tulkin asiakkaana	8
2.2 Moniammatillinen yhteistyö	11
2.3 Tulkkina moniammatillisessa yhteistyössä	12
3 PROSESSIKUVAUS JA HILJAINEN TIETO	13
3.1 Prosessikuvaus	13
3.2 Hiljainen tieto	15
4 AINEISTON HANKINTA JA ANALYYSI	19
4.1 Käsitekartta ja teemoittelu	19
4.2 Ryhmäkeskustelu	23
5 TULKIN OMINAISUUDET	26
5.1 Motivaatio	27
5.2 Työkokemus	28
5.3 Tulkkkaus	29
5.4 Tulkin työnkuva	30
5.5 Asiakkaan yksilölliset tarpeet	32
5.6 Yhteistyötaidot	33
5.7 Sopimukset	34
6 YHTEENVETO JA POHDINTA	35
6.1 Prosessikaaviosta ymmärtämisprosessiksi	36
6.2 Tutkimuksen tulokset	37
LÄHTEET	42

1 JOHDANTO

Olen työskennellyt useiden vuosien ajan opiskelutulkkina ammatillisessa erityisoppilaitoksessa erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille. Kokemukseni mukaan tulkin työ tässä ympäristössä poikkeaa merkittävästi opiskelutulkin työstä yleisopetuksen puolella. Saman ovat huomanneet myös kollegani. Olemmekin paljon pohtineet, millainen tulkin työnkuva oikein on ammatillisessa erityisoppilaitoksessa ja mitä olisi huomioitava, jotta erityistä tukea tarvitseva *asiakas saisi mahdollisimman hyvää ja itselleen sopivaa tulkkauspalvelua*.

Kokemuksemme mukaan aluksi tulkkausta ammatillisessa erityisoppilaitoksessa on tehty vain tulkin oman aiemman kokemuksen ja tuntuman perusteella. Vuosien saatossa tulkeille on kuitenkin kertynyt runsaasti hiljaista tietoa, jonka myötä asiakkaan tarpeita on osattu ottaa paremmin huomioon. Hiljainen tieto on siirtynyt tulkilta toiselle keskustelujen ja yhdessä tekemisen kautta, mutta sitä ei ole aiemmin koottu millään tavalla.

Työni tilaajana on työnantajani Viittomakielialan Osuuskunta Via (myöhemmin tekstissä Via). Viassa tehdään paljon opiskelutulkkausta ja viime vuosina erityistä tukea tarvitsevien opiskelutulkkausasiakkaiden määrä on kasvanut. Aihe on minulle tärkeä, koska olen kokenut työni erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden parissa erittäin merkitykselliseksi ja innostavaksi. Opinnäytetyöni aihe kumpuaakin sekä omasta kiinnostuksestani, että työnantajani Vian halusta kehittää tulkkausta ja sen laatua juuri tällä sektorilla. Tämän opinnäytetyön kautta tilaaja saa lisää tietoa siitä, millaista opiskelutulkin työ on ammatillisessa erityisoppilaitoksessa ja miten tulkit voisivat paremmin vastata erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden tarpeisiin. Opinnäytetyö jakaa Viassa kerätyn hiljaisen tiedon myös muille palveluntuottajille ja tulkeille, jotka toimivat ammatillisissa erityisoppilaitoksissa ympäri Suomea.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat:

1. Millainen opiskelutulkin työnkuva on ammatillisessa erityisoppilaitoksessa?
2. Millaisia ominaisuuksia erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle tulkkaavalla tulkilla tulisi olla?

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET

Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden määrä on kasvanut koulutustakuun tultua voimaan. Koulutustakuussa luvataan kaikille peruskoulun päättäneille koulutuspaikka ammatillisessa erityisoppilaitoksessa, lukiossa, kuntoutuksessa, työpajassa tai jollain muulla tavalla. (koulutustakuu.fi; Honkanen 2008, 22, Björn, Savolainen & Janhukainen 2017, 47.) Tulkin työn näkökulmasta tämä tarkoittaa opiskelutulkkauksen lisääntymistä ja sen luonteen muuttumista sekä uusia haasteita asiakaskunnan laajetessa.

Tulkin työn erityisoppilaitoksessa voi ajatella *prosessiksi*. Laamasen (2009, 19) mukaan termiä prosessi voidaan käyttää monessa eri merkityksessä. Prosessiksi kutsutaan mitä tahansa toimintaa tai muutosta. Näitä ovat esimerkiksi muutos-, kehitys-, oppimis- tai ymmärtämisprosessi. Yhteistä niille on se, että prosessi on aina joukko toisiinsa liittyviä ja toistuvia toimintoja. Tässä opinnäytetyössäni tarkoitan prosessilla ymmärtämisprosessia siitä, mitä opiskelutulkkaus ammatillisessa erityisoppilaitoksessa oikein on ja millaisia erityispiirteitä tulkin työhön siellä kuuluu.

Tutkimusympäristöni on ammatillinen erityisoppilaitos. Ammatillinen erityisopetus on suunnattu opiskelijoille, jotka tarvitsevat opiskelussaan erityistä tukea. (kunkoululoppuu 2017; Lämsä 2010, 40.) Erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita on yleisopetuksenkin puolella. Halusin keskittyä tässä työssä ainoastaan ammatilliseen erityisoppilaitokseen, koska siellä kaikki opiskelijat ovat erityistä tukea tarvitsevia. Tutkimuksen tuloksia voi toki hyödyntää myös yleisopetuksen puolella oleviin erityistä tukea tarvitseviin viittomakielen tulkin käyttäjiin. Tutkin tulkkausta ammatillisessa erityisoppilaitoksessa ja tutkimuksen kohteina ovat oppilaitoksen opettajat ja ohjaajat sekä heidän kanssaan työskentelevät tulkit.

Opiskelutulkkaus ammatillisessa erityisoppilaitoksessa toimii paljolti tulkeille kertyneen *hiljaisen tiedon* varassa, koska tutkittua tietoa tai muuta ohjeistusta ei ole saatavilla. Hiljainen eli kokemuksellinen tieto on työkokemuksen kautta saatua subjektiivista ja kokemusperäistä tietoa (Pohjalainen 2013, 1). Pohjalainen esittää Polanyin (1966) ajatuksen, jonka mukaan hiljainen tieto omaksutaan jäljittelemällä toisten toimintaa ja seuraamalla annettuja ohjeita sekä itse tekemällä (Pohjalainen 2013, 2.)

Erityistä tukea tarvitsevaa viittomakielen tulkkia käyttävää asiakasryhmää ei ole tutkittu aiemmin eikä heidän tarpeidensa vaikutuksesta tulkkaukseen tiedetä kovin paljoa. Näin ollen tämän opinnäytetyön tuloksia ei voi suhteuttaa aiempaan tätä kohderyhmää koskevaan tutkimukseen. Sen sijaan tuloksia voidaan pohtia suhteessa puhevammaisten tulkin käyttöön tai lapselle tulkkaukseen.

Marja Eskel tarkastelee puhevammaisten tulkin ja viittomakielentulkin työn eroja YAMK opinnäytetyössään 2015, jonka hän teki Humanistisessa ammattikorkeakoulussa Viittomakielialan tulkkitoiminnan koulutusohjelmassa. Hänen tutkimuksessa tuli esille, että puhevammaisten asiakkaiden kanssa tulkki räätälöi tulkkausmenetelmän aina asiakkaan tarpeisiin sopivaksi. Asiakkailla on yksilöllisiä tarpeita ja ne tulee huomioida paremmin, kun käytettävissä on tulkkingin tutut tulkit.

Pirkko Mikkonen (2000) on tutkinut lapselle tulkkaukseen pro gradu -tutkielmassaan. Tässä tutkimuksessa on huomattu samansuuntaisia elementtejä kuin puhevammaisten asiakkaiden kanssa toimimisessa. Mikkosen mukaan tulkkaustilanteen toimivuuteen vaikuttaa tulkin kokonaisvaltainen tilanteen analysointikyky ja suurempi kärsivällisyys kuin aikuisille tulkatessa. Hän myös toteaa tulkin roolin olevan pehmeämpi lasten kanssa toimittaessa kuin aikuisille tulkatessa.

Tulkkaukseen erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle voi siis osittain verrata puhevammaisten tulkkaukseen tai lapselle tulkkaukseen. Näissä kaikissa tulkin on oltava enemmän kuin pelkkä kielenkääntäjä.

Työssä tarvittava hiljainen tieto on kertynyt tulkeille tulkkaukokokemuksen kautta. Hiljainen tieto siirtyy tulkilta toiselle keskusteluiden ja yhdessä tekemisen kautta. Tätä tietoa ei ole kirjattuna mitenkään ja näin ollen sitä on vaikea jakaa muille. Opinnäytetyössäni hiljaista tietoa on kerätty käsitekartan ja ryhmäkeskusteluiden kautta. Nämä menetelmät on todettu toimiviksi hiljaisen tiedon keräämisessä (Novak 2002, 125, Hirsjärvi ja Hurme 2011, 11).

Opinnäytetyöni keskeiset lähtökohdat ovat siis ymmärtää, millainen prosessi tulkkauksen ammatillisessa erityisoppilaitoksessa on ja millaisia ominaisuuksia tulkki tarvitsee siellä toimiakseen. Tein tämän kokoamalla ja jäsentämällä hiljaista

2.1 Erityistä tukea tarvitseva opiskelija viittomakielen tulkin asiakkaana

Opiskelutulkkauksen asiakkaat ovat ammatillisessa erityisoppilaitoksessa aina erityistä tukea tarvitsevia. Erityisen tuen tarve voi ilmetä esimerkiksi oppimisen vaikeutena tai haasteina sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Opiskelijalla voi olla myöskin psyykinen tai fyysinen sairaus. (kunkoululoppuu 2017.) Lämsän (2010, 43) mukaan erityisopiskelijan määritelmäksi ei riitä ainoastaan vamma, sairaus tai oppimisen vaikeus. Määritelmään vaikuttaa ensijaisesti opiskelijan tarve erityisiin opetusjärjestelyihin sekä oppimisen tuen tarve. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tarpeet edellyttävät tulkilta erityisosaamista, jotta tulkkauksen toimisi ja asiakkaan opiskelut etenisivät mahdollisimman hyvin.

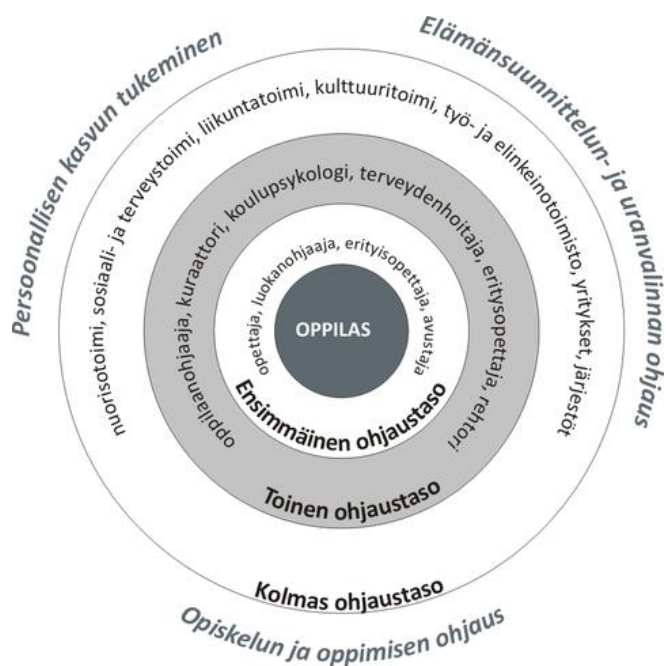
Kaikkonen (2008, 33) mukaan jokaista erityistä tukea tarvitsevaa opiskelijaa pitää tukea yksilöllisesti. Opiskelu toteutetaan henkilökohtaisesti jokaiselle opiskelijalle suunniteltuna erityisopetuksena, jotta opiskelijoiden yksilöllisiin tarpeisiin voidaan parhaiten vastata. Tämän ajatuksen perusteella ammatillisessa erityisoppilaitoksessa käytetään holistista ohjausnäkemystä. Puukari ja Parkkinen (2017, 33) painottavat holistisen eli opiskelijakeskeisen mallin havainnollistavan, millaisten työntekijöiden verkosto opiskelijan kanssa toimii. Malli ei kerro työntekijöiden työnjakoa, mutta sen kautta on helpompi havaita yhteistyöverkoston kokonaisuus.

Holistisessa ohjausmallissa näkyy opiskelijan ohjaukseen osallistuvan yhteistyöverkoston eri tasot. Kaikkien eri tasoilla olevien toimijoiden tavoitteena on palvella opiskelijan tarpeita. Kuvio jakaantuu kolmeen eri tasoon. Sisimmällä kehällä ovat opiskelijan kanssa päivittäin toimivat henkilöt kuten omat opettajat ja ohjaajat. Holistisen ohjusmallin ajatuksena on koko koulu ohjaa - ajattelu tapaa. Mallissa opiskelijan tarpeet tulevat kokonaisvaltaisesti huomioiduiksi silloin, kun hän koulupäivänsä aikana saa tarvitsemaansa tukea opiskeluunsa ja arkeensa. (Honkanen 2008, 194.)

Toisella tasolla ovat muut oppilaitoksessa työskentelevät ohjaukseen erikoistuneet henkilöt, esimerkiksi koulukuraattori ja psykologi. Erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle on tärkeää, että yhteistyö sujuu saumattomasti kaikkien työntekijöiden välillä. (Honkanen 2008, 195.)

Kolmanteen tasoon kuuluvat oppilaitoksen ulkopuoliset henkilöt, jotka toimivat yhteistyössä oppilaitoksen kanssa opiskelijaan liittyvissä asioissa. Tällä tasolla olevia ammattilaisia ovat esimerkiksi sosiaalityöntekijät, psykoterapeutit ja mielenterveystyöntekijät. Opiskelijan näkökulmasta on tärkeää, että kolmannen tason työntekijöiden ja oppilaitoksen välinen yhteistyö sujuu hyvin. (Honkanen 2008, 194.)

Holistisessa ohjausnäkemyksessä lähtökohtana ovat opiskelijan omat kyvyt, tarpeet ja tavoitteet. Kuvio 1.

Kuvio 1. Koulun ohjaus Van Esbroeckin & Wattsin (1998) oppilaskeskeisen holistisen ohjausmallin avulla jäsennettynä (kylmäaaki 2017)

Tulkki voidaan sijoittaa holistisessa ohjausmallissa ensimmäiselle tasolle opettajan ja ohjaajan kanssa, koska hän on opiskelijan kanssa kaikissa tilanteissa opiskelujen ajan. Tulkki osallistuu omalla tulkkauksellaan opiskelijan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kehittämiseen. Koska niiden asiakkaiden kirjo, joita viittomakielen tulkki tapaa työskennellessään ammatillisessa erityisoppilaitoksessa, on suuri, tulkin asiakkaiden tuen tarpeet voivat olla hyvinkin vaihtelevat. Jokainen asiakas on yksilö omine haasteineen, joihin tulkin on pyrittävä vastaamaan omassa työssään.

Erityistä tukea tarvitseva opiskelija ei itse välttämättä pysty ilmaisemaan omia ajatuksiaan tai tavoitteitaan, vaan tarvitsee siihen osaavan opettajan apua, jotta pystyisi ilmaisemaan toiveitaan muille. (Kaikkonen 2008, 38.) Tulkilla olisi hyvä olla luontainen kiinnostus erilaisia ihmisiä kohtaan ja kyky kohdata heidät on tärkeää. Ikonen ja Virtanen (2007, 16) toteavat, että erilaisuuden kohtaaminen saattaa tuntua oudolle ja ehkä pelottavallekin. Kohtaamista helpottaa kuitenkin aitous, empaattisuus ja tasavertainen kohtaaminen. Tällöin ehkä hallitsevakin erilaisuus antaa tilaa ihmisen persoonallisille piirteille. Erilaisuus on vain ihmisen yksi ominaisuus, ei koko henkilö.

Kohtaamisen lisäksi Pollari ja Koppinen (2010, 15—16) ovat kirjoittaneet Mattilan (2008) todenneen ihmeisten kohtaamisen lisäksi läsnäolon tärkeydestä. Aina läsnäolon kautta ilmapiiri voi muodostua luottamukselliseksi ja välittäväksi. Aidossa läsnäolossa ihminen laittaa itsensä alttiiksi ja se vaatii ennakkoluuloista luopumista.

2.2 Moniammatillinen yhteistyö

Opiskelutulkit ovat tottuneet tekemään yhteistyötä opettajien kanssa. Yleisopeituksen puolella yhteistyö on suurimmaksi osaksi tunnilla käytettävien materiaalien hankkimista ja tulevien tuntien suunnitelmista keskustelua opettajien kanssa. Ammatillisessa erityisoppilaitoksessa yhteistyö on laajempaa ja monipuolisempaa.

Moniammatillisen yhteistyön käsitettä alettiin käyttää Suomessa 1980-luvun lopulla, kun puhuttiin eri ammattialojen asiantuntijoiden tekemästä yhteistyöstä. (Isoherranen 2005, 14.) Toimivassa yhteistyössä asiantuntijat arvostavat toisiaan ja heidän tavoitteellaan on yhteneväinen päämäärä. Oleellista on, että kaikilla on selkeä käsitys ryhmän jäsenten roolista. Jokaisen on kommunikoitava avoimesti ja tuotava oma asiantuntijuutensa esiin. Asiantuntijuus kehittyy yhteistyön edetessä. (Isoherranen, Rekola & Nurminen 2008, 15—16.)

Toimiva yhteistyö perustuu luottamukseen. Kun kaikki tietävät oman ja toistensa roolit, on mahdollista aloittaa luottamuksellinen yhteistyö ja alkaa sovittaa rooleja yhteen. Nummisen (2007, 158—160) mukaan luottamuksellinen suhde vähentää epävarmuutta yhteistyötä tehtäessä. Luottamus itsessään on toiseen osapuoleen kohdistuvia myönteisiä odotuksia. Tiedon panttaaminen ja ongelmat vuorovaikutuksen alussa johtavat luottamuksen puutteeseen. Tällaisessa tilanteessa yhteistyön on hankalaa kehittyä. Yhteistyötä käynnistäessä käydään läpi arvot ja toimintatavat, joilla yhteistyötä on tarkoitus viedä eteenpäin. Osapuolten pätevyys omassa roolissaan lisää luottamusta ja helpottaa yhteistyön alkuun saattamista.

Tulkilla on vahva ammattitaito tulkkaamisesta ja hän on oman työnsä asiantuntija. Työsuhteen alussa tulkin olisi hyvä kertoa työstään, koska ainoastaan hän osaa kertoa, mitä hänen työnsä on ja mitä se onnistuakseen vaatii. Tiedottamisen ja yhteistyön kautta kaikkien osapuolten toiminta helpottuu ja mahdollisten väärinymmärrysten määrä laskee. (Hynynen, Pyörre & Roslöf 2010, 57.) Isoheranen, Rekola & Nurminen (2008, 76–77) ovat todenneetkin eri alojen asiantuntijoiden tarkastelevan asiakasta oman kokemuksensa ja koulutuksensa kautta käyttäen hyväkseen oman tieteenalaansa käsitteitä. Näin ollen eri alojen asiantuntijat huomioivat asiakastaan eri tavoin ja saavat yhdessä muodostettua kokonaisvaltaisen kuvan asiakkaasta. Juuri tällainen yhteistyö tulkin ja opetus henkilökunnan yhteistyö on oleellista sekä tulkkauksen, että tulkkauksen onnistumisen ja opiskelijan opintojen onnistumisen kannalta.

Tulkin työhön kuuluu tehdä yhteistyötä opettajan kanssa. Tulkin on saatava tietää opetuksen tavoitteet, oppituntien rungot, aikataulut ja materiaalit, joita oppitunneilla käytetään, jotta hän voi tehdä työnsä kunnolla. Opettajan olisi myös hyvä keskustella tulkin kanssa, millaista tietoa tämä tarvitsee, jotta opettajan opetus välittyisi opiskelijalle halutulla tavalla. Opettaja voi kertoa tulkille kaikista opetukseen liittyvistä asioista, koska tulkki on vaitiolovelvollinen. Luottamuksellisen suhteen synnyttyä opettajan ja tulkin välille, molemmat voivat luottaa siihen, että viesti välittyy siten kuin osapuolet ovat sen ilmaisseet. Tällaiseen tilanteeseen päästään ainoastaan yhteistyötä tekemällä. (Koslonen 2016, 145, 147.)

2.3 Tulkkina moniammatillisessa yhteistyössä

Tulkin työnkuva erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan opiskelutulkkina on hyvin monimuotoinen. Tulkin on pysyttävä tiukasti roolissaan, mutta kuten Kalela (2010, 24) toteaa, kaikkia tilanteita ammattisäännösten eivät voi ennakoita. Tulkille tulee vastaan tilanteita, joissa tulkin on toimittava parhaaksi katsomallaan tavalla. Samaa mieltä ovat Napier, McKee & Goswell (2010, 65), joiden mielestä tulkit ohjaavat vuorovaikutusta ja soveltavat eettisiä ohjeita käytännössä niin, ettei neutraalista tai näkymättömästä tulkista ole mielekästä puhua. Tulkkien valintoihin vaikuttavat sekä kielelliset tekijät että tilanteessa läsnäolevat ihmiset ja vuorovaikutuksen ominaisuudet.

Kommunikoinnin onnistuminen erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan kanssa edellyttää sopeutumista hänen toimintoihinsa. Opiskelijan kanssa toimivat henkilöt huomaavat heti, että kommunikaation sujuminen vaatii heiltä tavanomaisen kommunikoinnin muokkaamista sekä muutoksia toimintamuotoihin. (Ikonen & Virtanen 2007, 243—244.). Tulkilla on paljon valtaa, sillä hän toimii kaksikielisenä kahden (mahdollisesti) yksikielisen henkilön välisessä vuorovaikutuksessa ja tekee jatkuvasti valintoja, jotka vaikuttavat vuorovaikutuksen kulkuun ja laatuun (Dickinson & Jules 2017, 56).

Ammatillisessa erityisoppilaitoksessa yhteistyötä tehdään tiiviisti opettajan ja luokassa toimivan ohjaajan kanssa. Yhteistyön tuloksena syntyy sopimuksia asiakkaan yksilöllisten tarpeiden pohjalta, mutta myös koko luokan toiminnan kannalta. Asiakkaan tarpeet eivät yleensä ole tulkin tiedossa, kun opiskelutulkaus aloitetaan. Tiedossa voi olla ainoastaan se, mitä tietoja on merkitty Kelan profiililomakkeeseen TU 10 (Kela 2017).

3 PROSESSIKUVAUS JA HILJAINEN TIETO

3.1 Prosessikuvaus

Asiat tapahtuvat tulkin työssä tietyssä järjestyksessä, prosessinomaisesti. Tulkauksen alkaminen uudessa paikassa on prosessi, jossa tutustutaan asiakkaaseen ja samalla aloitetaan yhteistyö asiakkaan sekä opettajan ja ohjaajan kanssa. Myös tulkattava ala voi olla tulkille uusi, jolloin sekin vaatii tutustumista. Prosessin edetessä syntyy ymmärrys asiakkaan tarpeista ja käsitys siitä, miten olisi hyvä toimia tulkatessa erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle.

Prosessiksi kutsutaan mitä tahansa toimintaa tai muutosta. Yhteistä prosesseille on, että kyseessä on joukko toisiinsa liittyviä sekä toistuvia toimintoja. (Laamanen 2009, 19.)

Prosesseja kuvataan, koska sillä tavoin saadaan parannettua prosessien hallintaa (JHS 152 Prosessien kuvaaminen 2012). Prosessien kehittämisen tavoit-

teena on tehostaa toimintaa sekä parantaa laatua ja palvelutasoa (JHS 152 Prosessien kuvaaminen, 2012). Laamanen (2009, 23) korostaa, että kun prosessit on saatu tunnistettua ja kuvattua, ihmiset ymmärtävät paremmin kokonaisuuden ja se taas mahdollistaa työskentelyn kehittämisen. Prosessin kehittämisen tavoitteena on toiminnan tehostaminen, sen laadun ja palvelutason parantaminen. Kehittämällä saadaan hallittua ongelmatilanteita (JHS 152 Prosessien kuvaaminen, 2012).

Prosessien kuvaamista voidaan hyödyntää esimerkiksi työnjaon ja vastuiden selkeyttämisessä sekä uuden työntekijän perehdyttämisessä. Prosessikuvausten kautta saadaan parannettua palvelua ja voidaan tarkastella palvelun laatua sekä kerätä hiljaista tietoa. (JHS 152 Prosessien kuvaaminen, 2012).

Tätä varten prosessit on ensi tunnistettava ja sen jälkeen on valittava mitä, niistä kuvataan (JHS 152 Prosessien kuvaaminen 2012). Lisäksi määritellään tarkoitus, mihin kysymyksiin prosessilla halutaan vastata (Laamanen, 2005, 166). Kun prosessikuvausta aletaan tehdä, on syytä ensin kiinnittää huomio sellaiseen osaamiseen, joka on välttämätön tehtävän suorittamisen kannalta ja jota ilman tehtävän suorittaminen ei onnistu. (Laamanen 2009, 184).

Kuvaamisen on lähdettävä oikeasta tarpeesta ja tuotava hyötyä kuvattavan olevaan toimintaan. On myös selvitettävä mihin kuvausta käytetään. Käyttötarkoituksen mukaan päätetään prosessikuvauksen tarkkuus. Tärkeintä on, että kuvauksesta kaikki olennaiset asiat ovat esillä selkeästi ja johdonmukaisesti. Kaavion tulisi olla niin tarkka, että sen toimintalogiikka selviää helposti. (JHS 152 Prosessien kuvaaminen, 2012; Laamanen 2009, 81.)

Prosessin toteuttamisessa tarvitaan käytännön osaamista. Osa hallittavista taidoista on välttämättömiä työn tekemisen kannalta. Toisinaan pelkkä käytännön osaaminen ei riitä, vaan lisäksi on hallittava syvempää osaamista, josta käytetään nimitystä ydinosaaminen. Ydinosaaminen ei ole pelkästään yhden henkilön osaamista, vaan se on ajan kuluessa sisäistettyä taitoa koko organisaatiossa. Osaamisen tarve lähtee ihmisten kiinnostuksen ja innostuksen kautta, siitä mitä he kokevat tarvitsevänsä. Sisäsyntyinen motivaatio jotain asiaa kohtaan johtaa

kiinnostukseen ja osaamisen kehittämiseen. Motivoitumisen kautta päästään erinomaisiin tuloksiin. (Laamanen 2005, 337—338.).

Opiskelutulkkauksessa tulkin työn käytännön osaamista on tulkkaus. Se ei kuitenkaan riitä ammatillisessa erityisoppilaitoksessa tulkkaamiseen, vaan lisäksi tarvitaan ydinosaamista sekä erityistä tukea tarvitsevista opiskelijoista tulkkaamisen osapuolena, että tulkkina toimimisesta erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle. Ydinosaaminen on yhteistä kaikille niille tulkeille, jotka ovat opiskelutulkkeina ammatillisessa erityisoppilaitoksessa. Tämän lisäksi jokaisella tulkilla tulisi olla motivaatio kehittyä työssään entistä paremmiksi.

Pitkään tulkkina ammatillisessa erityisoppilaitoksessa toimineilla on kertynyt paljon osaamista ja erityistaitoja. Tämä kokemuksen kautta hankittua tietoa tulkit jakavat toisilleen. Laamanen (2009 180—181) ajattelee samoin kirjoittaessaan, että osaaminen kehittyy pitkän ajan kuluessa. Se ei ole vain yhden henkilön hallussa olevaa tietoa, vaan kehittyy ammattilaisten keskinäisessä vuorovaikutuksessa ja on näin ollen kokemuksellista tietämystä. Tällainen osaaminen voidaan jäsentää prosessien avulla tiedoiksi ja malleiksi.

Uuden tulkin perehdyttäminen on haastavaa, koska eksplisiittistä tietoa aiheesta ei ole. Tämän takia prosessikuvauksen tekeminen on tärkeää.

3.2 Hiljainen tieto

Hiljainen tieto ei ole käsitteenä uusi. Pohjalainen (2012, 2) kertoo Michael Polanyiin kehittäneen hiljaisen tiedon käsitteen jo 1940-luvulla. Polanyi (1966) toteaa tuolloin ihmisen tietävän aina enemmän, mitä osaa kertoa. Pohjalainen toteaa, että Polanyiin mielestä hiljaista tietoa on vaikeaa artikuloida, koska se koostuu mm. uskomuksista, mielikuvista ja näkemyksistään joiden mukaan ihminen toimii (Pohjalainen 2012, 1—2, 4). Työelämässä hiljainen tieto kerääntyy vuosien saatossa ja ilmenee aiempaa laajempaan ammattitaitona ja monipuolisena osaamisena, eikä työntekijä välttämättä tunnista tätä hiljaista tietoaan.

Novak (2002, 123) erottaa hiljaisen tiedon ja eksplisiittisen tiedon sillä, että hiljainen tieto kehittyy vähitellen elämän aikana ja sen selittäminen toisille on hankalaa. Eksplisiittinen tieto taas on helposti toisille jaettavaa tietoa. Haldin-Herrgård ja Salo (2008, 280) ovat tulkinneet Polanyin teoriaa hiljaisesta tiedosta niin, että se on toiminnassa ilmenevää kokemuksellista osaamista sekä erilaisia toimintatapoja ja toimintatapoihin perustuvia sääntöjä ilmentävää osaamista. Toom (2008, 33, 37) puolestaan määrittelee hiljaisen tiedon olevan jatkuvassa toiminnassa oleva prosessi sekä ajattelun ja toiminnan tuote. Suurla (2001, 37) toteaa lisäksi, että tämän takia onkin luonnollista, että jo omaksutussa taidossa ja osaamisessa on paljon sellaista, jota ei enää ajattele.

Nonaka & Takeuchi (1995, 60—61) ovat määritelleet hiljaisen tiedon jakautuvan kahteen ulottuvuuteen, tiedolliseen ja tekniseen. Tiedollinen ulottuvuus on tämän hetkinen käsityksemme vallitsevasta todellisuudesta, tavastamme hahmottaa maailmaa, sekä se, mitä ajattelemme tulevaisuudesta. Tiedolliseen ulottuvuuteen kuuluu malleja, arvoja ja erilaisia uskomuksia. Näistä kaikki ovat vaikeita tiedostaa, koska ne ovat niin syvälle juurtuneita, että tuntuvat jo itsestäänselvyyksiltä. Tekninen ulottuvuus kattaa monenlaisia konkreettisia taitoja, joita on vaikeaa määritellä. Näistä taidoista käytetään nimitystä tietotaito eli know-how. Tietotaidolla tarkoitetaan työkokemuksen mukanaan tuomaa ymmärrystä, jonka sanotaan olevan ”sormenpäissä”. Tiedollinen ja tekninen ulottuvuus ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa.

Suurlan (2001, 37) mukaan tieto on tietoa vain silloin, kun sillä on konteksti. Muuten se jää ainoastaan informaatioksi. Inhimillisen tiedosta tekee se, että se on sidoksissa tekoihin ja henkilökohtaisiin arvoihin. Koska tieto liittyy henkilökohtaisiin tunteisiin ja ajattelutapoihin, se on samanaikaisesti sekä henkilökohtaista että muiden kanssa jaettavaa. Jokaisella on oma hiljainen tieto, eksplikoitu tieto sekoittuu omiin henkilökohtaisiin kokemuksiin. Tämän takia tiedolla on aina kaksi ulottuvuutta, kohdennettu tieto (knowledge) ja hiljainen tieto (knowing), joilla tietämisen kohdetta käsitellään. Kohdennettu tieto ja hiljainen tieto ovat tilannesidonnaisia ja täydentävät toisiaan. Yleensä hiljainen tieto kuitenkin täydentää kohdennettua tietoa. Ihmisen taidoissa ja osaamisessa on luonnollisesti paljon sellaista, jota ei tietoisesti ajattele. Jo omaksuttu hiljainen tieto muuttuu ja kehittyy jatkuvasti uuden tiedon täydentäessä vanhaa.

Hiljainen tieto on osa syvällistä ammattitaitoa ja osaamista. Se on jaettava kaikkien käyttöön, jotta hiljainen tieto saadaan parhaiten hyödynnettyä. Jakaminen onnistuu, jos yksilöt osaavat analysoida omaa toimintaansa ja ajatteluaan sekä ilmaista ne sanallisesti tai käsitteellisesti. (Suurla 2001, 42).

Toomin (2008, 52) mielestä hiljaista tietoa omaava ammattilainen pystyy toimimaan välittömästi yllättävissä tilanteissa ja ratkaisemaan ongelmallisia tilanteita sopivalla tavalla. Hän pystyy pohtimaan juuri sillä hetkellä tapahtuvaa ja ennakkoimaan toimintansa vaikutuksia ja saa siten aikaan kaikkien kannalta optimaalisen lopputuloksen. Tieto ja taito karttuvat ainoastaan tekemisen ja sen reflektoinnin kautta. Suurlan (2001, 37) mukaan, että osaajan asiantuntijuus kehittyy silloin, kun hän soveltaa omaa osaamistaan käyttäen jo olemassa olevia tekniisiä, normatiivisia ja sosiaalisia sääntöjä erilaisissa tilanteissa uudella tavalla. Asiantuntijuus ei synny hetkessä, eikä sitä voi mitenkään siirtää toiselle, vaan se vaatii paljon harjoittelua ja oivalluksia ja kykyä soveltaa uutta tietoa jo olemassa.

Polanyin mukaan hiljaista tietoa voidaan omaksua jäljittelemällä jonkin toisen toimintaa noudattamalla annettuja ohjeita ja sen jälkeen itse tekemällä. Tekemisen kautta opittava asia alkaa vähitellen muuttua eksplisiittisestä tiedosta hiljaiseksi tiedoksi, koska tekeminen alkaa muuttua automaattiseksi. (Pohjalainen 2012, 1–2, 4).

Pohjalainen (2013, 4) kuvaa Nonakan ja Takeuchin mallia hiljaisen tiedon muuntamisesta näkyväksi tiedoksi ja jälleen hiljaiseksi tiedoksi. Mallissa hiljainen tieto artikuloituu ja muuttuu näkyväksi vuoropuhelun ja yhteisen havainnoin avulla, yhdessä työskentelemällä. Tässä vaiheessa hiljainen tieto yhdistyy eksplisiittiseen tietoon ja muuttuu näkyväksi. Tämän jälkeen tieto muuttuu jälleen oppimisprosessin avulla hiljaiseksi tiedoksi. Tämä sama toistuu organisaatiossa spiraalimaisena jatkuvana vaihteluna näkyvän ja hiljaisen tiedon välillä.

Tilanne on sama ammattialasta riippumatta. Hiljainen tieto, osaaminen ja kokemus siirtyvät parhaiten ihmisten työskennellessä yhdessä. Tästä hyötyvät varsinkin kokemattomammat työntekijät, kun heillä on mahdollisuus saada opas-

tusta kokeneemmalta kollegalta. Kollegoiden keskinäinen keskustelu ei ole ainoastaan tiedonvälitystä, vaan samalla se sitouttaa työntekijöitä tehtäväänsä sekä luo luottamusta ihmisten välille. (Parkkila 2013, 56—57.) Laamanen (2005, 334) kirjoittaa, että ihminen oppii asioita tiedostamatta saatuaan palautetta toiminnastaan ja muuttaa toimintaansa palautteen mukaisesti. Toimintamallin muutokseen johtaa myös olosuhteiden muutos tai toisen ihmisen onnistuneen toiminnan tarkkailu, jota seuraa oman toiminnan muuttaminen samankaltaiseksi.

Viittomakielen tulkin työhön kuuluu olennaisena osana hiljainen tieto kuten myös Vik (2017, 19—21) tutkimuksessaan on todennut. Oma hiljaista tietoa on vaikeaa itse tunnistaa, koska se on luonteva osa omaa toimintaa. Hiljainen tieto on jokaiselle tulkille kerääntyvää kokemusta, joka on saatu kerättyä yrityksen ja erehdyksen kautta sekä samanlaista työtä tekevien kollegoiden kanssa keskustelemalla. Tulkille kertyvä hiljainen tieto kasvattaa jatkuvasti hänen osaamistaan. Jokainen tehty tulkkaus, kollegan kanssa aiheesta käyty keskustelu tai toisen tulkin seuraaminen kasvattaa osaamista, jota tulkki voi myöhemmin soveltaa itse tulkatessaan.

Tulkit tekevät työtään kokemustensa ja toisilta havainnoitujen hyvien ja toimivien mallien mukaan. Toimintatavat ovat muotoutuneet ajan kuluessa pysyvämmiksi. Oppilaitokseen tulevilla uusilla tulkeilla on mahdollisuus päästä osalliseksi hiljaisesta tiedosta ajan kanssa havainnoidessaan kokeneempia tulkkeja sekä asiakkaan reaktioita tulkkien erilaisiin ratkaisuihin sekä tietenkin itse tulkaten. Vähitellen hiljainen tieto jakautuu mahdollisesti myös uusille tulkille, jotka voivat alkaa jalostaa sitä yhdessä toisten kanssa.

Tulkkauskokemuksen kerryttyä tulkin toiminta alkaa muuttua automaattisemmaksi eikä tilanteiden muutokset eivät aiheuta enää ongelmia vaan vaihtoehtoisia toimintaratkaisuja on riittävän paljon. Hiljaista tietoa on työkokemuksen mukana kertynyt erilaisista tilanteista niin paljon, että tulkki pystyy muokkaamaan toimintaansa tilanteen vaatimalla tavalla ja samalla asiakkaan tarpeet huomioiden.

4 AINEISTON HANKINTA JA ANALYYSI

Opinnäytetyöni aiheena on tulkkauksen järjestäminen ammatillisessa erityisoppilaitoksessa ja siellä työskentelevät opettajat ja ohjaajat, sekä heidän kanssaan työskentelevät tulkit. Opinnäytetyöni eteni kahdessa vaiheessa, joissa käytin eri tutkimusmenetelmiä. Ensimmäisessä vaiheessa tulkit keräsivät käsitekarttaan niitä teemoja, jotka ammatillisessa erityisoppilaitoksessa työskentelevät tulkit kokivat kuuluvan tulkkaustyöhönsä. Käsitekartan avulla sain kerättyä teemat, jotka tulkkien mielestä liittyvät tulkkaukseen ammatillisessa erityisoppilaitoksessa. Samalla käsitekartta toimi toisen vaiheen ryhmäkeskusteluiden pohjana. Ryhmäkeskusteluissa päästiin käsitekarttaan kerättyjen teemojen käsittelyssä vielä syvemmälle.

4.1 Käsitekartta ja teemoittelu

Opinnäytetyön ensimmäinen osuus toteutettiin marraskuussa 2016 Vian toimistolla. Ammatillisessa erityisoppilaitoksessa työskentelevät tulkit tekivät yhdessä käsitekartan asioista, jotka he kokivat työssään merkityksellisiksi. Novak (2002, 125) on todennut käsitekarttojen olevan hyviä työkaluja, kun halutaan tuoda esiin hiljaista tietoa. Åhlberg (2015, 50) lisää vielä, että käsitekartta sopii tutkimusmuodoksi silloin, kun halutaan selvittää mitkä ovat tutkittavien henkilöiden mielestä asian peruskäsitteitä ja miten ne liittyvät toisiinsa

Tein alustavan hahmotelman käsitteistä erityisammattioppilaitoksessa saamani tulkkauskokemuksen perusteella. Esittelin tämän hahmotelman tulkeille, jotka tulkaavat säännöllisesti ammatillisessa erityisoppilaitoksessa. Käsitekarttatyöskentelyn aloitustilanteessa oli lisäksi paikalla kolme tulkkiä. Tapaamisessa täydensimme käsitekarttaa yhdessä. Yhteisen tilaisuuden jälkeen kartta oli esillä ja kaikkien tulkkien saavutettavissa kaksi viikkoa ja näin sitä pääsi täydentämään mahdollisimman moni tulkki oman aikataulunsa mukaan.

En ohjeistanut tehtävää muuten, kuin että jokainen sai kirjata ylös omasta mielestään ammatillisessa erityisoppilaitoksessa tapahtuvaan tulkkaukseen liittyviä

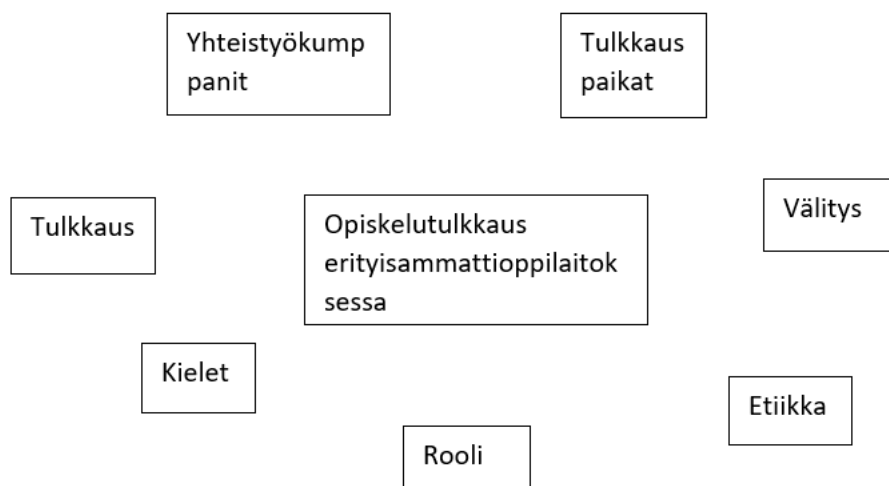
asioita tai jatkaa toisten mainitsemia asioita. Tällaiseen ohjeistukseen päädyin siksi, etten rajaisi mitään pois tai ohjailisi tekemistä liikaa ja ettei sen takia jotain oleellista jäisi pois. Kartan tekeminen herätti keskustelua aiheesta aina, kun sitä oli tekemässä useampi tulkki samanaikaisesti. En ollut koko aikaa paikalla seuraamassa tulkkien käsitekartan tekoa, joten en tiedä kuinka moni tulkki siihen osallistui.

Käsitekarttamenetelmän valitsin siksi, että siinä kaikki osallistujat saavat merkitä karttaan omia ajatuksiaan ja samalla näkevät mitä toiset ajattelevat. Kartta toimii yhtä aikaa kahdella tavalla. Yhtäältä se kerää tietoa ja toisaalta se välittää tietoa tulkilta toiselle. Ajatustani käsitekartan tekotavasta tuki myös Åhlbergin (2015, 51) päätelmä, jonka mukaan ryhmätyönä toteutettu käsitekartta auttaa selvittämään ryhmän yhteisiä ajatuksia ja lisää ryhmän yhteisymmärrystä tutkitavasta asiasta. Lisäksi käsitekartta auttaa ryhmää ongelmanratkaisussa ja edistää luovaa ajattelua.

Aineistonanalyysin voi toteuttaa useilla eri tavoilla. Valintaan vaikuttaa se, mikä menetelmä tuo parhaiten vastauksen tutkimusongelmaan. Tavoitteen ollessa jonkin asian ymmärtäminen, käytetään yleensä laadullista analyysimenetelmää, esimerkiksi teemoittelua. (Hirsijärvi, Hurme & Sajavaara 2015, 224.) Valitsin sen käsitekartan analysointitavaksi. Teemoittelussa aineistosta poimitaan keskeisiä aiheita, eli teemoja (kvaliMOTV 2017).

Valmiin käsitekartan koko oli yhteensä 9 kappaletta A3 -kokoisia papereita. Käsitekartan suuren koon vuoksi sitä ei ole liitetty opinnäytetyöhön kokonaisena, mutta kaaviossa 1 siitä on pieni havainnollistava osa.

Tiivistin valmiin käsitekartan (Kaavio 1) seitsemään eri teemaan: tulkkaus, yhteistyökumppanit, tulkkauspaikat, välitys, etiikka, tulkin työnkuva sekä käytetyt kielet. Kaikki nämä käsitteet hajaantuivat vielä yksityiskohtaisempiin osiin. Kaikissa osissa korostettiin yhteistyön ja yhdessä käytyjen keskustelujen tärkeyttä. Käsitekartassa termi rooli tarkoittaa tulkin työnkuvaa.

Kaavio 1. Käsitekartta

Tulkkaus ja sen toteuttamistapa riippuu asiakkaiden määrästä ja heidän tarpeistaan. On asiakkaita, jotka voivat seurata paritulkkausta, mutta toiset asiakkaat tarvitsevat henkilökohtaisen tulkin voidakseen seurata opetusta. Toteutetaan tulkkaus millä tahansa tavalla, jokaiselle asiakkaalle järjestetään hänen tarpeisiinsa vastaava tulkkitiimi. Tulkkitiimi muodostuu vähitellen asiakkaan tarpeiden selkeydyttyä ja sopivien tulkkien löydyttyä. Tarpeen mukaan tulkkitiimiin voidaan tehdä vaihdoksia. Tulkkitiimi kokoontuu säännöllisesti keskustelemaan tulkkaukseen liittyvistä huomioista ja mahdollisista ongelmatilanteista ja onnistumisen hetkistä. Tulkkitiimi ja sen kokoontumiset ovat tärkeitä, koska niiden kautta tulkki saa tukea omalle toiminnalleen. Jos kukaan tulkkitiimiin kuuluvista tulkeista ole käytettävissä, sijaiseksi pyritään järjestämään tulkki, jolla on kokemusta tulkkauksesta vastaavassa luokassa. Ennen tulkkauksen alkua joku tulkkitiimin jäsenistä perehdyttää sijaisen hyvin. Perehdytyksessä kerrotaan, millainen asiakas on kyseessä, millainen hänen taustansa ja hänen on käyttämänsä kommunikaatiomenetelmä ja mikä on kyseisen päivän ohjelma. Tietosuojaan takia sijaiselle kerrotaan vain sellaiset tiedot, jotka ovat hänen työnsä takia relevantteja.

Yhteistyö sekä luottamus opettajien ja ohjaajien kanssa on tärkein tulkin toiminnan edellytys. Toimivasta ja luottamuksellisesta yhteistyöstä tulkki saa tukea omalle työlleen. Yhteistyötä tehdään tietenkin myös luokassa toimivien muiden opiskelijoiden henkilökohtaisten avustajien kanssa ja koulun koko henkilöstön

kanssa. Yhteistyökumppaneihin kuuluvat luokan muut opiskelijat, asiakkaan huoltajat ja mahdollisesti asuntolan henkilöstö.

Paikat, joissa tulkkausta tapahtuu, ovat pääsääntöisesti opiskelijan oma luokka ja useimmiten myös muut tutuksi tulleet luokat. Opetukseen kuuluu kuitenkin myös erilaisia tapahtumia ja juhlia. Koulussa käy vierailijoita, jotka rikkovat tutut ja tarpeelliset rutiinit. Tämän lisäksi opiskelijat voivat opettajansa johdolla käydä oppilaitoksen ulkopuolella kuten esimerkiksi elokuvissa ja teatterissa sekä käydä erilaisilla retkillä.

Välityksen hoitaa Kelan välitys ja palveluntuottajan oma sisäinen välitys. Kela välittää opiskelutulkkauksen palveluntuottajalle, joka hoitaa tulkkaukseen liittyvät järjestelyt ja yhteydenpidon. Sisäiseen välitykseen tulee yhteydenottoja opettajalta, tulkilta, asiakkaan huoltajilta ja tukiasunnosta, jossa opiskelija asuu tuetusti. Asiakas kykenee harvemmin itse hoitamaan tulkkaukseen liittyviä asioita.

Tulkin rooli eli työnkuva ammatillisessa erityisoppilaitoksessa on haastava. Tulkin on huomioitava asiakkaan yksilölliset haasteet ja tarpeet ja toimittava asiakkaan tarpeiden mukaan. Tällainen toiminta vaatii ammatillista herkkyyttä. Tulkki on tulkkauksen asiantuntijana. Tulkin työnkuvakin on vaihdellen tiukka ja joustava. Opettajan kanssa tehdään sopimuksia tulkin toiminnasta tilanteen sitä vaatiessa.

Työnkuvaan liittyy läheisesti tulkin *eettinen toiminta*. Käsitekarttaa tehdessä tulkit pohtivat toistuvasti, kuuluuko jokin käsite tulkin työnkuvaan vai etiikkaan. Etiikkaan tulivat sen takia myös tulkin asiantuntijuus ja asiakkaan yksilöllisten tarpeiden huomiointi. Lisäksi tulkin eettiseen toimintaan katsottiin kuuluvan sen, ettei tulkki osaa pitää toimintansa erillään avustajan roolista. Opettajan ammattitaidon arvostamista pidettiin erittäin oleellisena osana eettistä toimintaa.

Yhteistyön merkitys tuli käsitekartassa toistuvasti esille. Tulkit kokivat, että tiivis tulkkitiimi antaa tuen omalle työlle. Rinki muodostuu hiljalleen sopivien tulkkien löytyttyä. Yhteistyö ja luottamus opettajan ja ohjaajan kanssa nousi esille monessa kohtaa ja sitä pidettiin edellytyksenä toimivalle tulkkaukselle. Tulkit koki-

vat saavansa tukea työlleen opettajalta. Novakin (2002, 128) mukaan käsitekartta on hyvä väline haastattelijalle. Kartassa on mahdollisesti niitä asioita, joita keskusteluun osallistuvat saattavat ottaa esiin.

4.2 Ryhmäkeskustelu

Aineiston keruun toisen osan aioin toteuttaa ryhmähaastatteluna, koska siinä kuulisin haastateltavien ajatuksia suoraan. Sain tukea menetelmäni valinnalle Hirsjärveltä ja Hurmeelta (2011, 11) jotka kirjoittivat haastattelun olevan joustava tutkimusmenetelmä ja soveltuu siksi hyvin hiljaisen tiedon keräämiseen. Haastattelua käytetään silloin, kun halutaan tutkia ihmisten mielipiteitä ja uskomuksia. Haastattelua käytetään myös, kun halutaan tietää mitä ihmiset ajattelevat, miksi he toimivat jollakin tavalla. Haastattelu koetaan yleensä miellyttäväksi tavaksi kerätä tietoa, koska menetelmä on ihmisille tuttu ja he tietävät, mitä on odotettavissa. Haastattelun tuttuuden vuoksi on helppoa suostua haastateltaviksi.

Opinnäytetyössäni päädyin väljentämään haastattelun kysymyskeskeistä mallia keskustelempaan suuntaan ja toteutin aineistonkeruun ryhmäkeskusteluna. Ryhmäkeskustelu on ryhmähaastattelua vapaamuotoisempi aineistonkeruumenetelmänä. Ryhmähaastattelussa haastatteliija esittää osallistujille vuorotellen kysymyksiä, jolloin hän on vuorovaikutuksessa yhden henkilön kanssa kerrallaan. Ryhmäkeskustelussa puolestaan osallistujat keskustelevat vapaammin vetäjän valitsemista teemoista ennalta määrätyn ajan. Keskustelun herättäjinä voivat olla erilaiset materiaalit, kuten kuvat, tuotteet tai sanomalehtileikkeet. (Valtonen 2005, 223— 224.)

Ryhmäkeskusteluun kutsuin ammatillisessa erityisoppilaitoksessa työskenteleviä opettajia, ohjaajia ja tulkkeja. Keskustelun aiheina olivat tulkkaaminen ja se, miten tulkkaus olisi järjestettävä, jotta se toimisi mahdollisimman hyvin. Keskustelujen tarkoituksena oli kerätä hiljaista tietoa, jota tulkeille, opettajille ja ohjaajille oli kertynyt heidän työskennellessään yhdessä.

Toteutin keskustelut kahdessa osassa. Molemmissa ryhmissä oli opettaja, ohjaaja ja kolme tai neljä tulkkia. Tutkimusta suunnitellessani olin ajatellut, että tulkit ja opetuksesta vastaavat henkilöt olisivat omissa ryhmissään. Tällä tavalla sekä tulkit, että opetuspuolen henkilöstö saisivat keskustella aiheesta kollegoidensa kanssa. Tarkemmin pohdittuani totesin kuitenkin, että keskustelu olisi osallistujille ja minulle antoisampaa, jos ammattiryhmät sekoitettaisiin. Samalla tilanne toisi mahdollisuuden keskusteluun opettajien ja ohjaajien kanssa, minkä tulkit kokivat tärkeäksi osaksi työtään.

Lähetin kutsut haastatteluun sähköpostilla. Kerroin samalla, että keskustelut videoidaan ja äänitetään. Kerroin myös, ettei kenenkään osallistujan nimeä tai hänen edustamaansa oppilaitosta tule julki missään vaiheessa. Ensimmäinen keskustelu järjestyi 17.3.2017 ja toinen 7.4.2017.

Osallistujat tunsivat toisensa entuudestaan. Heillä oli pisimmillään kokemusta yhteistyöstä jo useiden vuosien ajalta. Tuttuus vaikutti tilanteeseen siten, että keskustelu lähti liikkeelle aktiivisesti. Aihetta ei tarvinnut juurikaan esitellä, koska se oli kaikille osallistujille tuttu ja he pitivät sitä tärkeänä. Valtonen (2005, 227, 229) painottaa, että ryhmäkeskustelun osallistujien kokoonpano vaikuttaa keskustelun lähtötilanteeseen ja osallistujien keskinäiseen vuorovaikutukseen. Yleinen käsitys on, että olisi hyvä, jos osallistujilla olisi heitä yhdistäviä asioita. Näin heillä olisi yhteinen tietopohja ja kiinnostus keskusteltavaan aiheeseen. Ryhmäkeskusku-
stelu on hyvä tilaisuus myös kokemusten vaihtoon ja yhteishengen vahvistamiseen.

Keskustelun aluksi näytin kaavion, jonka olin hahmotellut tulkkien käsitekartan pohjalta (Kaavio 1, s. 23). Kaavion kautta nostin esiin teemoja, jotka tulkit olivat nähneet oleellisiksi työssään. Samalla kerroin, että tarkoitukseni ei ole tutkia tulkkaustilanteissa käytettyä kieltä, vaan ainoastaan tulkin toimintaa. Keskustelun lähdettyä käyntiin osallistuin keskusteluun tekemällä tarkentavia kysymyksiä ja tuomalla esiin uusia teemoja. Tilanne oli hyvin vapaamuotoinen ja kaikilla osallistujilla oli mahdollisuus tuoda julki omia ajatuksiaan.

Valtosen (2005, 232) mukaan keskustelun vetäjä ottaa hallinnollisen roolin keskustelua aloittaessaan. Silloin hän kertoo mistä aiheesta on tarkoitus keskustel-

la ja millä säännöillä. Samalla hän kertoo millä perusteella keskustelun osallistujat ovat valittu mukaan. Tapa jolla aloituspuheenvuoro pidetään, kertoo osallis-
tujille, millaista vuorovaikutusta heiltä odotetaan. Vapaamuotoinen aloituspu-
heenvuoro viestittää, että keskustelukin voidaan käydä vapaamuotoisesti. Kes-
kustelun vetäjä antaa keskustelijoille tutkimuksen kohteena olevia teemoja, jois-
ta hän toivoo keskusteltavan ja joita hän toivoo osallistujien kommentoivan. Ta-
voitteena on saada aikaan vuorovaikutuksellinen tilanne keskustelijoiden välille
ja herättää keskustelua valituista aiheista. Keskustelun vastuun ollessa osallis-
tujilla itsellään, he saattavat on samalla valita keskustelun aiheet vapaasti välit-
tämättä vetäjän antamista teemoista. (Valtonen 2005, 224, 232, 236). Keskus-
telun vetäjänä en puuttunut keskustelun kulkuun, esitin ainoastaan eri aiheita,
joista keskustelijat voisivat keskustella.

Haastattelumateriaalia kertyi kahdesta keskustelusta yhteensä kaksi ja puoli
tuntia. Molemmat haastattelut litteroitiin kokonaan. Litteroinnin suoritti kollegani.
Litteroinnissa oli tärkeää tulla esille, mitä keskusteluissa oli sanottu eikä se, mi-
ten oli sanottu.

Litteroinnin valmistuttua luin aineiston useaan kertaan läpi hahmotellen samalla,
millaisia teemoja keskustelussa oli käsitelty. Hirsjärvi & Hurme (2010, 173) neu-
vovat, että teemoittellessa aineistosta etsitään sellaisia piirteitä, jotka toistuvat
usein keskustelun aikana. Toistuvat asiat saattavat pohjautua haastatteluun
valittuihin teemoihin pohjaituvia tai aivan jotain muita.

Aineistoa teemoiteltaessa siitä etsitään yhdistäviä ja erottavia seikkoja. Toisi-
naan teemat ovat samat kuin haastattelussa käytetyt teemat, mutta haastatelta-
vat ovat saattaneetkin puhua täysin eri teemoista kuin mitä haastattelija oli
haastattelurunkoonsa suunnitellut. Teemoittelun alussa tehdyistä haastatteluista
poimitaan jokaisen teeman alle esimerkkejä. (kvaliMOTV 2017.)

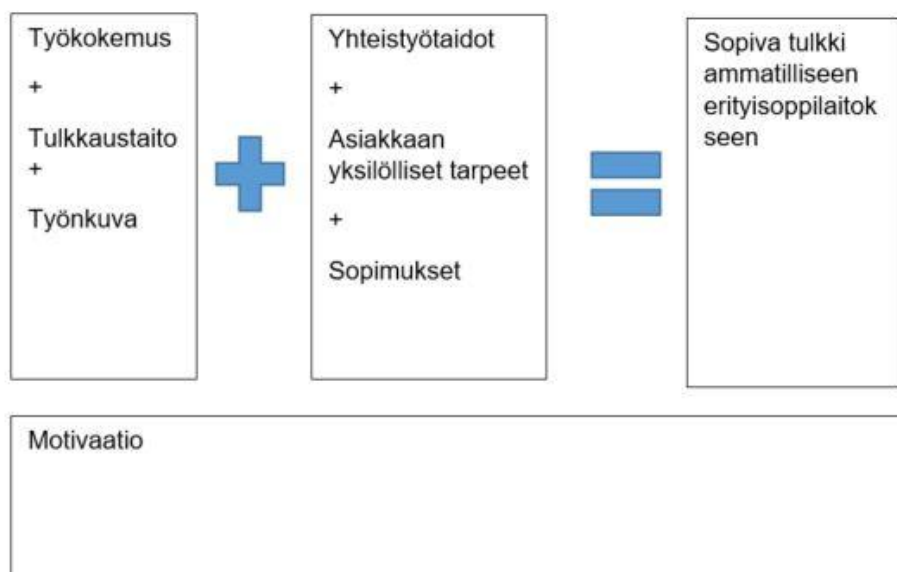
Kuten aiemmin totesin, avasin ryhmäkeskustelun käsitelkaavion perusteella
keskeisten teemojen avulla. Näitä olivat tulkkaus, yhteistyökumppanit, tulkkaus-
paikat, välitys, etiikka, tulkin työnkuva sekä käytetyt kielet. Näistä tulkkauspai-
kat, välitys, etiikka ja käytetyt kielet eivät herättäneet keskustelua.

Sen sijaan keskustelu keskittyi kuuden keskeisen teeman ympärille. Teemoja olivat tulkkauksen ja sen monimuotoisuus, tulkin työnkuva, josta keskusteluissa käytettiin ilmaisua tulkin rooli ja tulkin aiemman työkokemuksen vaikutus. Lisäksi keskustelussa oli esillä tulkkien, opettajien ja ohjaajien tekemän yhteistyön tärkeys. Muita keskustelua herättäneitä aiheita olivat tulkin oma motivaatio eli se, että tulkki haluaa työskennellä ammatillisessa erityisoppilaitoksessa, tulkin aiemman työkokemuksen tärkeys ja tulkkauksetaito.

5 TULKIN OMINAISUUDET

Ryhmäkeskusteluiden teemoja tutkimalla syntyi kaavio siitä, mitä tulkilta vaaditaan, jotta hän olisi sopiva tulkki ammatilliseen erityisoppilaitokseen (Kaavio 2).

Kaavio jakautuu kolmeen eri osaan ja näiden osien tuloksena on sopiva tulkki ammatilliseen erityisoppilaitokseen. Ensimmäinen osa on tulkin oma halu, jota kutsun tässä työssä motivaatioksi tulkata erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle. Toiseen osaan kuuluu työkokemus, tulkkauksetaito ja ymmärrys tulkin työnkuvasta. Kolmannessa osassa on ammatillisen erityisoppilaitoksessa toimiminen eli yhteistyötaidot, asiakkaan yksilöllisten tarpeiden huomiointi ja niihin liittyvät sopimukset, joita tehdään opettajan ja ohjaajan kanssa. Kun tulkki hallitsee kyseiset taidot, hän on sopiva tulkki ammatilliseen erityisoppilaitokseen.

Kaavio 2. Tulkin ominaisuudet ammatillisessa erityisoppilaitoksessa

Kuvaan seuraavaksi kutakin osaa tarkemmin. Havainnollistan tulokset esimerkin kautta, minkä avulla tarkastelen tulkin ominaisuuksia eri näkökulmasta. Käytän esimerkkinä kuvitteellista asiakasta, jota kutsutaan Tiinaksi. Esimerkkinä toimivalla Tiinalla on mahdollisesti piirteitä joistakin erityistä tukea tarvitsevista opiskelijoista, mutta hän ei kuvaa ketään yksittäistä henkilöä sellaisenaan.

Tiinalla on rajoittunut näkökenttä sekä jonkinlainen kielellinen häiriö, jonka tulkki on havainnut ajan kuluessa, mutta ei tiedä mikä se on. Tiina ei aina malta katsoa tulkkia tehtävien ohjeistuksessa niin kauaa, että tietäisi mitä tehdä. Tiina jännittää uusia tilanteita ja ihmisiä. Tiina ja tulkki ovat tehneet yhteistyötä jo jonkin aikaa, ja tulkki on näin ollen havainnoinut Tiinaa jo tovin.

5.1 Motivaatio

Kaikki keskusteluihin osallistuneet olivat vahvasti sitä mieltä, että tulkilla itsellä on oltava halu työskennellä erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kanssa. Eräs keskustelija kommentoi, että opiskelijat ovat hyvin herkkiä huomaamaan kuka pitää heistä ja haluaa olla heidän kanssaan ja kuka taas ei. Läsnäolon ja kohtaamisen taitoa pidettiin tärkeänä. Vaikka tulkki olisi kuinka pätevä ja taitava tulkkamaan, mutta häneltä puuttuu aito halu ja kyky kohdata ja huomioida jo-

kainen opiskelija, tilanne ei toimi. Tämän takia tulkin on haluttava itse olla tulkina juuri siinä paikassa. Hoza (2016, 163) on kirjoittanut, että asiakkaat odottavat tulkilta hyvää asennetta, johon kuuluu luotettavuus, asiakkaan kunnioittaminen ja helläsydämyisyys. Tulkki sitoutuu emotionaalisesti myös koko ryhmään, kuten keskustelussa todettiin:

”Mulle on tullu jo pian kuuden vuoden kokemus, niin se on selvästi hyvä tulkki semmonen, joka välittää niinku ihan selkeesti siitä työstä ja myös meidän opiskelijoista myös niistä kaikista muistakin”.

Tiinan esimerkkitapauksessa tulkin motivaatio näkyy siinä, että tulkki on työskennellyt aiemminkin samassa oppilaitoksessa, mutta eri luokassa ja eri asiakkaalle. Hän on kokenut erityisoppilaitoksen itselleen mieluisaksi työympäristöksi ja erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat haastavaksi ja antoisaksi asiakasryhmäksi. Tiinan tulkki on luonteeltaan rauhallinen ja ystävällinen. Hän oli viihtynyt hyvin oppilaitoksessa aiemminkin ja saanut hyvää palautetta opettajalta, jonka luokassa oli aiemmin työskennellyt. Siksi hänen oli ilo, kun hänelle ehdotettiin, että saisi Tiinan opiskelutulkkauksen hoitaakseen muun tulkkitiimin kanssa.

5.2 Työkokemus

Työkokemus koettiin tarpeelliseksi tulkin ominaisuudeksi. Tulkkien mielestä vasta useamman vuoden työkokemuksen jälkeen tulkki on valmis tulkkaamaan erityisoppilaitoksessa. Työkokemuksen ansioista tulkkina on jo ehtinyt olla monenlaisissa tilanteissa ja tavannut paljon erilaisia asiakkaita. Siten tulkille on ehtinyt muodostua erilaisia toimintamalleja, joita soveltaa toimintaansa erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan kanssa. Työkokemuksen myötä myös epävarmuutta sieltä aremmin. Eräs kokenut tulkki totesikin: ”Me ollaan nähty jo kaikkee ennen tätä”.

Tiinan tulkille on kertynyt työkokemus usean vuoden työskentelystä opiskelutulkkina ja asioimistulkkina erilaisista tilanteista monenlaisille asiakkaille. Työkokemuksen kautta tulkilla on varmuus omasta tekemisestään ja osaamisestaan. Tiinan tulkilla on rohkeutta ilmaista mielipiteensä opetushenkilöstölle ja kertoa,

jos ei itse ymmärrä Tiinaa, tai jos huomaa, ettei Tiina ymmärrä häntä. Hänellä on myös rohkeutta sanoa opettajalle tällaisesta tilanteesta.

5.3 Tulkkaukset

Kun tulkin kielitaito on hyvä, hänellä on kyky muokata kieltään asiakkaan kielitaitoa vastaavaksi. Keskustelussa pohdittiinkin, että tulkilta vaaditaan luovuutta ja mielikuvitusta, jotta voisi ymmärtää asiakastaan.

”No varmaan pitää olla tietyllä tavalla luova, siis että niinku selviää ensinnäki monista tilanteista. Mutta myöskin sillä tavalla luova että pystyy käyttämään mielikuvitusta siinä että mitä se opiskelija yrittää sanoa siis tavallaan niinku että on sellanen niinku laaja arvata katse ja niinku että... ja toki se että sielä on taustalla sit se vankka viittomakielentaito et niinkun pystyy niinku hakemaan sitä et no mitä toi viittoma vois niinku tarkoittaa tavallaan heti tulee ne kuus eri viittomaa et no se vois olla toi toi toi toi toi..”

Ryhmäkeskustelujen osallistujat olivat yhtä mieltä siitä, että asiakkaan kielitaito ja kyky ottaa kieltä vastaan vaihtelee paljonkin eri tilanteissa. Tutussa ympäristössä kielen käytön taso voi olla hyvä, mutta oudommassa ympäristössä taito saattaa olla hyvinkin heikko. Näin ollen tulkilla on oltava taito muuttaa käyttämänsä kieltä sellaiseksi, että asiakas pystyy ottamaan sitä vastaan erilaisissa tilanteissa. Asiakkaan tuottaman kielen taso voi myös vaihdella eri tilanteissa. Esimerkiksi asiakkaan vireystaso vaikuttaa paljon siihen, millaista kieltä hän pystyy tuottamaan. Yhteisymmärryksen löytäminen vie aikaa. Tämän lisäksi tulkin on huomioitava, että opettajilla ja ohjaajilla ei ole välttämättä tietoa kielten välisistä eroista. Tulkin on hyvä tehdä työtään näkyväksi sanallistamalla toimintaansa ja tulkkauksessa tekemiään ratkaisuja. Samaan päätelmään ovat tulleet Kalelan (2010, 69) tutkimuksessa mukana olleet tulkit. He ovat todenneet, että on tulkin vastuulla kertoa omasta työstään ja yhteistyön tärkeydestä, elleivät muut osapuolet sitä vielä ymmärrä.

Kuvitteellisen Tiinan tapauksessa tulkilla on hyvä kielitaito ja kyky muuttaa tuottamaansa kieltä sellaiseksi, että Tiina häntä ymmärtää. Aluksi tulkki ei ymmärtänyt Tiinan viittomista, eikä Tiina tulkkia. Vähitellen tulkki tutustuu Tiinaan, hä-

nen harrastuksiinsa, asuntolaan ja kotiväkeen, joita Tiina tapaa säännöllisesti. Tiinakin alkaa ymmärtää tulkkia paremmin, kun juteltiin tutuista ja turvallisista, usein samoina toistuvista asioista. Oman opettajan sairastuessa luokkaan tulee sijainen ja Tiinaa alkaa jännittää. Yleensä hän pystyy kertomaan viikonlopun kuulumiset jo sujuvasti, mutta nyt tilanne onkin aivan eri, kun opettaja on vieras. Tulkki tulkkaa kysymyksen Tiinalle mutta Tiina ei nyt ymmärräkään jännittämisen takia ja tulkki huomaa sen. Tulkki toteaa opettajalle tulkaavansa vielä toisella tavalla, kun Tiina ei nyt näytä ymmärtäneen. Näin tehdessään tulkki tekee samalla työtään näkyväksi opettajalle, jolle tulkin käyttö ei ole niin tuttua ja jolle Tiinakin on vielä vieras, vaikka he ovatkin tavanneet jo useampaan kertaan käytävällä ohi kulkiessaan. Tiinan on vaikeaa tuottaa kokonaisia lauseita, toisinaan viittominen on pelkkiä yksittäisiä toisiinsa liittymättömiä viittomia. Tulkki tulkkaa viittomat puheelle juuri sellaisena kuin Tiina ne viittoo yrittämättä muodostaa niistä lausetta. Eihän Tiinakaan lausetta viittonut. Opettaja kyselee Tiinalta tarkentavia kysymyksiä ja asia selviää.

5.4 Tulkin työnkuva

Ammatillisen erityisoppilaitoksen työntekijöille ja varsinkaan opiskelijoille tulkin työnkuva ei ole aina selvä. Tulkin on hyvä keskustella heti uuden opiskelutulkkauksen alettua opettajan ja ohjaajan kanssa ja kertoa tulkin työstä. Samoin tulkin on hyvä kertoa luokan opiskelijoille, mitä tulkki tekee.

”... työpaikassa on helppo olla missä niinkun kaikki hoitaa sen oman tonttisa. Et just on selkee et mä on tulkki enkä opettaja tai ohjaaja. Mä en niinkun tee mitään sellasta mitä mä en ajattele, että kuulus mulle eikä mun oleteta semmosta tekevän.”

Usein opiskelijoiden näkökulmasta tulkki kuitenkin on yksi koulun henkilökuntaa ja häneen suhtaudutaan näin ollen samalla tavalla kuin muihin työntekijöihin, joita opiskelija päivän aika kohtaa.

”Mutta sitte tietysti yks kaikista tärkein on varmaan se opiskelijan kohtaaminen. Että siis täällä ei oikein pärjää mun mielestä sellasella niinkun ”perinteisellä” tulkkiprofiililla...”

Tulkin työnkuvaa ohjeistaa selkeästi asioimistulkin ammattisäännöstö (Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2014) kohta 8: *Tulkki ei toimi tulkattavien avustajana tai asiamiehenä, eikä toimeksiantonsa aikana ole velvollinen hoitamaan muita kuin tulkkaustehtäviä.* Ammattisäännösten soveltamisohjeessa (tulkit.net 2017) ohjeistetaan tulkkia tiedottamaan omasta työnkuvastaan muille osapuolille.

Tiinalle tulkin työnkuva on selkeä, koska Tiina on käyttänyt tulkkia aiemminkin palaverissa ja asioidessaan asuntolan ohjaajan kanssa eri paikoissa. Myös juhliin on aina tilattu tulkki. Tästä huolimatta koulun alettua Tiina odottaa tulkin auttavan häntä, mutta kun tulkki tulkkaa kysymyksen joka kerta opettajalle tai ohjaajalle alkaa Tiinakin pian huomata, että avuksi tulee opettaja tai ohjaaja eikä tulkki. Tulkki ei ohjaa Tiinaa tehtävissä, vaikka huomaakin että ohjeet on ymmärretty väärin tai niitä ei ole ymmärretty ollenkaan. Tulkki tietää, että opettaja ja ohjaaja kyllä seuraavat Tiinan työskentelyä ja puuttuvat siihen tarvittaessa.

Ennen tuntien alkua Tiinan tulkki juttelee Tiinan kanssa ja samalla he tutustuvat ja oppivat ymmärtämään toisiaan paremmin. Tulkki juttelee luokan muidenkin opiskelijoiden kanssa sopivan tilaisuuden tullen. Tulkista tulee tiivis osa luokkayhteisöä. Opiskelijat kyselevät hänen kuulumisiaan ja hän ottaa muut opiskelijat tasavertaisesti huomioon. Koulun opiskelijat rinnastavat tulkin työntekijäksi samalla tavalla kuin muunkin henkilökunnan ja saattavat tulla kysymään tulkilta apua tai kertomaan tälle huoliaan. Tällaisissa tilanteissa Tiinan tulkki juttelee ystävällisesti ja toteaa että hän ei tiedä vastausta. Samalla hän ehdottaa, että he menisivät yhdessä kysymään neuvoa joltain toiselta. Näin toimiessaan hän pysyy kyllä työnkuvassaan, mutta auttaa opiskelijaa saamaan tarvitsemansa avun.

Tutussa luokkatilanteessa Tiinan tulkki toimii normaalisti työnkuvassaan kuvailleen näkemänsä ja tulkiten kuulemansa sen mukaan mitä opettajan kanssa on sovittu. Kouluvuoteen kuuluu kuitenkin erilaisia tapahtumia ja vierailuja. Luokassa käy myös säännöllisesti vieraita ja kaikki nämä tutusta ohjelmasta poikkeavat tilanteet vaativat tulkilta mukautumista. Ennen tällaisia tilanteita opettaja ja tulkki sopivat, että tarvittaessa tulkki voi ohjata asiakasta tai muita luokan opiskelijoita. Ohjausta voi esimerkiksi olla se, että mieltii ääneen, että eikö seu-

raavaksi pitänytkin mennä johonkin tiettyyn paikkaan. Ohjausta voi olla yksinkertaisesti luvan antaminen vessassa käyntiin, jos opiskelija tottunut siihen, että vasta luvan saatua saa mennä.

5.5 Asiakkaan yksilölliset tarpeet

Ryhmäkeskusteluissa kaikki osallistujat korostivat asiakkaan yksilöllisten tarpeiden huomioimista. Opiskelutulkkausasiakkailla voi olla opiskeluissaan monenlaisia haasteita, jotka tulkin on hyvä huomioida. Tulkki ei kuitenkaan tiedä asiakkaan mahdollisia diagnooseja vaan tekee havainnot asiakkaastaan hiljalleen seurailleen hänen toimintaansa ja mukauttaen omaa tulkkaustaan sen mukaan. Tulkkina erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle toimiessa ei voi ajatella, että tulkki voi vain tulkata ja asiakas kyllä ilmoittaa, jos ei ymmärrä. Asiakas ei osaa aina ilmoittaa, ettei ymmärrä tulkkia. Tulkin on seurattava asiakasta koko ajan ja havainnoitava häntä, jotta tutustuu tämän tapaan tuottaa kieltä ja ottaa vastaan tulkkausta erilaisissa tilanteissa.

”Asiakasaines on täällä joustamatonta, tulkin on joustettava, jotta tilanne etenee. Asiakkaat ja muut opiskelijat eivät osaa mukauttaa toimintaansa tilanteen mukaan, joten tulkilla on tehtävä se.”

Asiakkaan tarpeet voivat olla erilaiset riippuen siitä, ollaanko tutussa ympäristössä tuttujen ihmisten seurassa, vai vieraassa ympäristössä. Vieraammassa tilanteessa tulkilta vaaditaan suurempaa herkkyyttä seurata asiakastaan kuin tutussa luokkatilanteessa. Puukari, Lappalainen & Kuorelahti (2017, 9) painottavatkin, että vaatii herkkyyttä ottaa huomioon tukea tarvitsevan henkilön tarpeet.

Esimerkkihenkilöllä Tiinalla on myös yksilöllisiä tarpeita. Hän tarvitsee ymmärtääkseen selkeytettyä viittomista ja viittomisen tulee olla rauhallista ja konkreettista. Lisäksi hän ymmärtää ainoastaan sellaisia asioita, jotka liittyvät jollakin tavalla hänen elämäänsä. Vieraat ja liian vaikeat asiat eivät jaksaa kiinnostaa häntä ja katse alkaakin harhailla nopeasti. Tiinan tulkki on huomannut tämän ja selkeyttänyt sekä hidastanut viittomistaan. Tulkkausessaan tulkki liittää asiat

Tiinan omaan elämään ja näin Tiina ymmärtää paremmin. Kaikkia asioita ei kuitenkaan taitavakaan tulkki voi muuttaa tutuksi ja ymmärrettäväksi. Silloin Tiinan katse alkaa harhailla ja tulkki huomaa, että nyt hän ei enää seuraa. Tulkki huomaa tämän ja huikkaa opettajalle, että tämä odottaisi vähän, koska Tiina ei seuraa. Tulkki hakeutuu tulkatessaan sellaiselle etäisyydelle, josta on huomannut Tiinan pystyvän parhaiten seuraamaan tulkkausta. Toki tulkki kysyi aluksi Tiinalta mikä olisi hyvä paikka, mutta Tiina ei osannut vastata. Sen jälkeen tulkki kokeili eri paikkoja ja huomasi pian mikä oli Tiinalle paras. Oudoissa tilanteissa Tiinan toiminta- ja kommunikaatiokyky heikkenee. Tulkki selkeyttää viittomistaan entisestään ja rytmittää viittomisensa sen mukaan, mitä Tiina jaksaa katsoa.

5.6 Yhteistyötaidot

Ryhmäkeskusteluissa tulkin yhteistyötaitoja pidettiin tärkeinä. Molemmissa ryhmäkeskusteluissa korostettiin, että yhteistyö on aloitettava heti uuden opiskelutulkkauksen alkaessa.

”...jos aatellaan, että olis niinku lähteny sille linjalle, että tulkit tulee ja sitten ne lähtee ja että tulkki jää sinne luokkaan ja me mennään tuonne kahville ja sitten tulkki taas jatkaa tulkkaamista. Ei olis tullut yhtään mitään. Me ei tiedettäis mistään mitään, ellei oltais aloitettu sitä keskustelua heti...”

Tulkit totesivat, että opettajan kanssa on hyvä keskustella opettajan pedagogisista suunnitelmista ja tavoitteista. Näin tulkki pystyy tulkatessaan toimimaan samansuuntaisesti. Isoherranen (2008, 33) vahvistaa tulkkien näkemystä asiasta todetessaan, että yhteistyön kautta tieto ja osaaminen, sekä erilaiset näkökulmat saadaan yhdistettyä.

Yhteistyö on tärkeää Tiinankin tapauksessa. Tiinan tulkki oli ollut samassa oppilaitoksessa ennenkin tulkkina, eri luokassa eri opettajan ja opiskelijan kanssa. Tulkki tiesi siis, että yhteistyö opettajan kanssa on tärkeää, jotta Tiinan opiskelu sujuisi parhaalla mahdollisella tavalla. Tulkki sopi opettajan kanssa, että he tapaisivat ennen Tiinan ja muiden opiskelijoiden saapumista, että ehtisivät hetken

jutella. Tavatessaan tulkin ja paikalle tulleen luokassa toimivan ohjaajan, opettaja kertoo, että on nähnyt tulkkausta koulun eri tilaisuuksissa, mutta omassa luokassaan hänellä ei ollut aiemmin ollut viittomakielen tulkkia käyttävää opiskelijaa ja tulkkia. Tulkki kertoi omasta työstään ja roolistaan. Opettaja ja ohjaaja kyselevät, tunteeko tulkki Tiinan jo entuudestaan. Tulkki kertoo työnkuvastaan ja vaihtoehtoisuudestaan. Opettaja on todella kiinnostunut tulkin työstä ja he keskustelevat pitkään tulkin työnkuvasta ja opettajalla heränneistä tulkkaukseen liittyvistä kysymyksistä. He sopivat, että kertovat toisilleen Tiinasta tekemistään havainnoista.

Yhteistyö alkaakin sujua hyvin. Tulkki huomaa, että Tiina näkee hänet parhaiten vähän kauempaa kuin ihan läheltä ja että ikkuna näyttää häikäisevän iltapäivisin. Tulkki kertoo huomiostaan opettajalle joka vaihtaakin Tiinan paikan toiselle puolen luokkaa kauemmas ikkunasta kohtaan, jossa tulkillakin on enemmän tilaa. Opettaja puolestaan huomaa Tiinan vaikeuden käsitellä numeroita. Hetken yhteisen pohdinnan jälkeen tulkki ehdottaa, että hän kokeilisi käyttää numeroita viittoessaan molempia käsiä, jotta numerot olisivat vielä visuaalisemmat Tiinalle. Tällä tavalla keskustelemalla opettaja ja tulkki ratkovat eteen tulevia huomioita ja samalla luottamus toisiinsa ja toistensa ammattitaitoon kasvaa.

5.7 Sopimukset

Ryhmäkeskusteluissa kävi ilmi, että tulkin toimintaan liittyviä sopimuksia tehdään ammatillisessa erityisoppilaitoksessa runsaasti. Sopimukset tehdään opettajan, ohjaajan ja tulkin havaintojen perusteella. Sopimukset voivat liittyä esimerkiksi opettajan pedagogiseen suunnitelmaan, tulkin toimintaan tai itse tulkkaamiseen. Ne voivat olla pitkäaikaisia silloin kun ne liittyvät kielen selkeyttämiseen tai asiasisältöön kuten eräs opettaja mainitsi.

” tai sitte tehään semmosia sopimuksia, että jotkut tietyt asiat jotka niinku sen viittomakielisellä opiskelijalla on todella niinku ahdistavia niin ihan niitä ei ainakaan semmosenaan... jos puhutaan jostain verisistä kuolemista tai et... jotenki kyllä se pitää niinku tuoda myös viittomakielisille, että mistä sielä puhutaan mutta just se semmonen pehmennys.”

Opettaja totesi myös, että sopimuksia voidaan tehdä myös tilannesidonnaisesti. Tästä esimerkkinä hän mainitsi tilanteen, jossa pyysi tulkkia olemaan hetkellisesti luokassa aikuisena paikalla, koska joutui käymään luokan ulkopuolella, eikä luokan ohjaaja sattunut olemaan paikalla.

”... kyllähän mä aina välillä niinku oon sanonu ku on joutunu poistumaan nyt mä joudun vähä et sä joudut ehkä jossain vaiheessa vähän nyt ottamaan sitte, et jos niitä kysymyksiä tulee tai muuta. Mut neki on sellasia että sit ne sovitaan niinku et... Et kyllä sä saat sitte ohjata ku mä oon nyt tästä pois, et jos tulee oikeesti joku semmone... meilläki on on... saattaa olla jopa ihan tämmösestäki et voiko käyä vessassa.”

Sopimuksia aletaan keskusteluihin osallistuneiden mukaan tehdä sitten, kun luokassa on selvillä opettajan, ohjaajan ja tulkin työnkuvat. Tulkin on pystyttävä joustamaan omassa toiminnassaan, jotta opiskelija saisi itselleen sopivaa tulkkauspalvelua. Tulkin työnkuvaan liittyvistä joustoista tehdään aina etukäteen sopimus opettajan ja ohjaajan kanssa.

Tiinan opiskelut ovat alkaneet sujua hyvin. Tulkki, opettaja ja ohjaaja keskustelvat säännöllisesti Tiinaan liittyvistä huomioistaan. He ovat huomanneet, että Tiinalle pitää viittoja selkeämmin ja karsia osa puhutusta tekstistä pois, että hän ehtii seurata tulkin viittomista. Opettaja ja tulkki sopivat, että tulkki viittoaa ohjeet aina tiivistetysti silloin kun huomaa että Tiina katsoo. Opettaja kertoo tavoitteekseen, että Tiina oppisi kysymään apua ja ohjeita toimintaansa, jos ei tiedä miten pitää toimia. Kerran Tiina jäi toimettomana istumaan epävarmassa tilanteessa. Tulkki pystyi tukemaan opettajan tavoitetta olemalla tulkkitsematta Tiinan epävarmaa ilmettä kysymykseksi. Tulkki tiesi odottaa Tiinalta jonkinlaista viittomaa ennen kuin hän sen tulkkaisi kysymykseksi.

6 YHTEENVETO JA POHDINTA

Opinnäytetyöni tavoitteena oli selvittää, millaista on opiskelutulkkkaus ammatillisessa erityisoppilaitoksessa sekä millainen tulkki on sopiva tulkkamaan erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle. Minua kiinnosti myös, millainen tulkin työnku-

va ammatillisessa erityisoppilaitoksessa on ja millaisia ominaisuuksia tulkilla tulisi olla.

6.1 Prosessikaaviosta ymmärtämisprosessiksi

Aloittaessani ajatuksenani oli kerätä tulkkien hiljaista tietoa ammatillisessa erityisoppilaitoksessa tulkkauksesta ja muodostaa siitä prosessikaavio. Tarkoituksena oli kuvata ensimmäisen lukukauden aikana tapahtuvat asiat aika- ja tekijäjärjestyksessä, eli kuka tekee ja milloin tekee jotain. Aineistonkeruun ensimmäinen vaihe, tulkkien kanssa tehty käsitekartta antoi kuitenkin jo viitteitä siihen, ettei tulkkauksen sujuvuutta voi kuvata sillä tavalla. Tehdyn käsitekartan mukaan tulkkauksen sujuminen liittyy enemmänkin tulkkina oloon ja tulkin toimintaan kuin ajallisesti johonkin tiettyyn hetkeen sijoittuvaan toimintaan. Ajallisen jatkumon sijaan karttaan muodostui tulkkien yhteinen näkemys tulkin työn ulottuvuuksista. Kartan tekeminen toi tulkkien hiljaista tietoa hienosti eksplisiittiseen muotoon. Samaa mieltä on Novak (2002, 125) kertoessaan käsitekartan käyttömahdollisuuksista. Näin ollen jo käsitekartan avulla oli kerätty olemassa olevaa hiljaista tietoa kaikkien saataville.

Käsitekartta ei kuitenkaan pelkästään riittänyt selventämään tulkkauksen erityisyyttä, vaan halusin syventää hyvin alkanutta hiljaisen tiedon keräämistä ja siksi kutsuin ryhmäkeskusteluun tulkkien lisäksi ammatillisessa erityisoppilaitoksessa toimivia opettajia ja ohjaajia. Oletin, että keskusteluissa otettaisiin kantaa tulkin toimintaan erilaisissa tilanteissa, mutta keskustelu liittyikin tulkin ominaisuuksiin ja työnkuvan haasteellisuuteen. Keskustelu vahvisti ajatustani siitä, että suunnitelmani ajallisesta prosessikaaviosta on väärä ja opinnäytetyöni muuttuikin ymmärtämisprosessiksi, eli sen selvittämiseksi millaista tulkkauksia ammatillisessa erityisoppilaitoksessa oikein on.

6.2 Tutkimuksen tulokset

Tutkimuskysymykseni olivat:

1. Millainen on opiskelutulkin työnkuva ammatillisessa erityisoppilaitoksessa?
2. Millaisia ominaisuuksia erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle tulkkaavalla tulkilla tulisi olla?

Opinnäytetyön tuloksena on, että opiskelutulkkaus ammatillisessa erityisoppilaitoksessa on haastavaa. Tulkkaus on hyvin monimuotoista ja moniulotteista, koska asiakasryhmä on niin erityinen. Tutkimuksen aikana muodostin käsityksen siitä, millainen tulkki sopii työskentelemään tässä kontekstissa.

Tulkin tärkein ominaisuus on hänen oma motivaationsa olla tulkkina. Kuten haastatteluissa tuli vahvasti ilmi, tulkin on itse haluttava toimia erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden kanssa eikä ketään saa velvoittaa sitä työtä tekemään vasten tahtoaan. Tulkilla on oltava läsnäolon taito kuten aiemmin luvussa 2.1. kirjoitin. Se vaatii ennakkoluulottomuutta ja rohkeutta laittaa itsensä alttiiksi (Polarinen & Koppinen 2010, 16).

Ammatilliseen erityisoppilaitokseen sopivalla tulkilla olisi hyvä olla takanaan jo useamman vuoden työkokemus erilaisista tulkkaustehtävistä. Kokemus tuo mukanaan varmuutta toimia erilaisissa tilanteissa ja erilaisten asiakkaiden kanssa. Työkokemus tuo mukanaan tietenkin myös kyvyn varioida tulkkauksessa käyttämänsä kieltä asiakkaan tarpeiden mukaisesti.

Tulkin työnkuvaan kuuluu työstään tiedottaminen koulun henkilökunnalle sekä opiskelijoille. Hynynen ym. (2010, 93) toteavatkin, että koulussa on jo totuttu opettajiin ja avustajiin. Aluksi opiskelutulkin läsnäolo voikin tuntua hämmäntävältä ja hänen työnkuvansa on toisille työntekijöille epäselvä. Siksi tulkin onkin hyvä kertoa opettajille ja ohjaajille omasta työnkuvastaan.

Tulkin työnkuva on samanaikaisesti sekä tiukka että joustava. Tulkin on pysyttävä tiukasti omassa roolissaan, mutta joustettava tarvittaessa, jotta asiakas saa itselleen sopivaa tulkkausta. Toimintaansa liittyviä ratkaisujaan miettiessä on tulkin muistettava, kuten Kalela (2010, 20) toteaa, että hänen on pystyttävä

aina perustelemaan toimintansa ja sitä kautta oikeuttamaan tekemänsä päätökset. Tämä taito kasvaa tulkkaukstyötä tehdessä, koska taidot kehittyvät jokaisen tulkkauksitilanteessa tehdyn ratkaisun myötä. Tehtyjen ratkaisuiden on noudatettava kuitenkin alan ammattisäännöstöä ja työnantajan arvokäsityksiä.

Tulkin on tulkatessaan kyettävä ottamaan huomioon asiakkaan yksilölliset tarpeet. Haasteelliseksi tämän tekee se, että opettajat ja ohjaajat ovat tulkin tavoin vaihtoehtoisia, joten tietoja ei suoraan voida vaihtaa. Tulkin on siis toimittava ainoastaan omien havaintojensa perusteella. Asiakkaan tarpeiden huomioimiseen vaaditaan herkkyyttä, aikaa sekä mielellään keskustelua opettajan ja ohjaajan kanssa. Yhteistyön kautta erityistä tukea tarvitsevasta asiakkaasta saadaan kokonaisvaltaisempi kuva ja siitä hyötyvät sekä tulkki että opettaja ja ohjaaja. Tähän yhteistyöhön ohjaa holistinen opiskelijakeskeinen ohjausmalli (Puukari & Parkkinen 2017, 37) kuten aiemmin tässä työssä jo kerroin.

Tulkin on ymmärrettävä, että hänen työnkuvansa on laajempi ammatillisessa erityisoppilaitoksessa kuin yleisopetuksen puolella johtuen asiakaskunnasta. Tulkin on muistettava kuitenkin pitäytyä omissa tehtävissään, eikä avustaa tai ohjata asiakastaan, vaikka häntä pyydetäisiin. Tällaisissa tilanteissa on hyvä kerrata eri osapuolille mitä tulkin työhön kuuluu. Tulkki tuo oman ammattitaitonsa ja näkemyksensä yhteistyön kautta opettajan ja ohjaajan käyttöön ja saa puolestaan heiltä vinkkejä omaan toimintaansa. Yhteistyötaidot ovat arvokkaita silloin, kun kartoitetaan asiakkaan yksilöllisiä tarpeita. Keskustelut opiskelijoihin liittyvistä huomioista puolin ja toisin auttavat tulkkiä huomioimaan asiakastaan sekä kaikkia luokan opiskelijoita sopivalla tavalla. Hynynen ym. (2010, 93) toteavat yhteistyön opettajan kanssa olevan tärkeää, että tulkki tietää opettajan tavoitteet. Tämän seurauksena tulkki osaa painottaa oikeita asioita tulkkauksessaan.

Toimivan yhteistyön ja asiakkaan yksilöllisten tarpeiden huomioimisen kautta tulkki ja opettaja sekä ohjaaja voivat alkaa tekemään tulkin toimintaan liittyviä sopimuksia. Sopimukset edellyttävät sitä, että he kaikki tietävät omat ja toistensa toimenkuvat. Niiden ollessa selvillä sopimusten tekeminen on mahdollista. Sopimukset voivat olla pitkäaikaisia, kuten tulkin käyttämään kieleen liittyviä, tai tilapäisissä esimerkiksi tilannesidonnaisia tulkin toimenkuvaan tulevia joustoja.

Tulkin motivaatio työtään kohtaan, työkokemus, tulkkaustaito ja oman työnkuvan tiedostaminen ovat tärkeitä asioita missä tulkkaustilanteessa tahansa. Ammatillisessa erityisoppilaitoksessa työskennellessä niistä korostuu erityisesti tulkin motivaatio. Näiden lisäksi tulkilla olisi oltava hyvät yhteistyötaidot. Yhteistyö ei rajoitu pelkästään opettajaan ja opiskelutulkkausasiakkaaseen, vaan tulkin yhteistyökumppaneina on koko koulun henkilöstö ja opiskelijat. Tulkilla on oltava herkkyyttä ja taitoa kohdata erilaisia ihmisiä työssään sekä kohdella heitä tasapuolisesti.

Käsitekartan teossa sekä ryhmäkeskusteluissa korostettiin koko ajan vahvaa asiakaslähtöisyyttä. Tulkin on huomioitava asiakkaan tarpeet kaikessa toiminnassaan. Asiakkaan tarpeiden huomiointi ja toimivan yhteistyön rakentaminen eivät tapahdu hetkessä. Asiakkaaseen ja hänen tarpeisiinsa tutustumiseen ja toimivan yhteistyön rakentamiseen opettajan ja ohjaajan kanssa vaaditaan aikaa ja kärsivällisyyttä. Silti tulee eteen tilanteita, joissa ei tulkkina tiedä kuinka tulisi toimia, sekä tilanteita, ettei ymmärrä asiakasta tai asiakas ei ymmärrä tulkkia. Näistä tilanteista selviää, kun toiminta opettajan ja ohjaajan kanssa on luottamuksellista ja yhteistyö toimivaa.

Kaiken kaikkiaan parhaiten tulkin toiminnan erityisyys tuli ilmi ryhmäkeskustelussa. Aiemmin tulososiossa nostin jo esiin erään tulkin kommentin tulkin mukautumisen tarpeesta eri tilanteissa. Hän tiivistä tulkin työn ja sen luonteen erinomaisesti sanoessaan, että tulkin on joustettava, koska asiakas on kyvytön muuttamaan omaa toimintaansa.

Näiden tulosten ja oman kokemukseni perusteella rohkenen todeta, että tulkkaus ammatillisessa erityisoppilaitoksessa on haastavaa. Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan opiskelutulkkaustilausta vastaanotettaessa tulkin olisikin mielestäni mietittävä tarkkaan, pystyykö ja ennen kaikkea haluaako hän vastata asiakkaan tarpeisiin.

6.2 Tutkimusprosessin arviointi

Käsitekartan tekeminen sujui suunnitelmieni mukaan. Tulkkien oli helppo osallistua siihen, koska kartta oli Vian alueellisella toimistolla ja alueen Vian tulkkien saavutettavissa. Aikaa oli riittävästi, ja sen takia mahdollisimman moni tulkki pääsi käsitekarttaa katsomaan ja halutessaan täydentämään. En halunnut rajata kartanteosta ketään pois, joten se oli näkyvillä kaikille tulkeille ja nekin tulkit, jotka eivät tulkkaa ammatillisessa erityisoppilaitoksessa, saivat käydä kirjoittamassa siihen ajatuksensa. Se toi mahdollisesti uutta näkökulmaa myös meille, joille aihe oli läpikotaisin tuttu. Koska en voinut olla koko aikaa paikalla, kun karttaa täydennettiin, en tiedä millaisia keskusteluja kartan tekeminen herätti yhteisen alkutilanteen jälkeen.

Ryhmäkeskusteluissa oli mukana ainoastaan opettajia ja ohjaajia, joilla oli kokemusta tulkin kanssa toimimisesta. He olivat kaikki toisilleen entuudestaan tuttuja ja paljon yhteistyötä tehneitä. Onnekseni paikalle pääsivät kaikki kutsutut. Keskustelu sujui todella yksimielisesti ja keskustelijat vahvistivat toistensa mielipiteitä. Eriäviä mielipiteitä mistään aiheesta ei juurikaan keskustelun aikana tullut. Jälkeenpäin pohdinkin, että olisi voinut olla hyvä, jos mukana olisi ollut myös opettajia, joilla ei ole kokemusta niin paljoa. Tällöin vähemmän tulkkia käyttänyt opettaja tai ohjaaja olisi saanut itselleen uutta tietoa ja toisaalta hän olisi tuonut tullessaan keskusteluun uutta näkökulmaa ja kysymyksiä tulkinkäytöstä.

Kaikki opinnäytetyöni aineistonkeruuseen osallistuneet olivat minulle ja toisilleen entuudestaan tuttuja. Todennäköisesti se osittain vaikutti heidän kiinnostukseen osallistua. Uskon myös, että aihe oli kaikille niin tärkeä, että he halusivat olla osallistumassa ja kertomassa mielipiteensä ja ajatuksensa myös itselleen tärkeästä aiheesta. Ryhmäkeskustelutilanne olisi voinut olla hyvinkin erilainen, jos kaikki osallistujat eivät olisi olleet toisilleen niin tuttuja. Keskustelu ei silloin olisi ollut ehkä niin sujuvaa ja yksimielistä, mutta toisaalta silloin olisi voinut tulla myös erilaisia näkökulmia enemmän, koska ryhmä ei olisi ollut niin tiiviisti yhteen hitsautunut.

Mitään selkeää ohjetta tulkintoiminnalle tämä opinnäytetyö ei anna, eikä se ollut tavoitteenakaan. Opinnäytetyö tarjoaa ajatuksia siitä, että tulkkauksen ammatillisessa erityisoppilaitoksessa edellyttää tulkilta erilaisia asioita. Jatkotutkimuksen aiheina esiin voi nostaa esimerkiksi kysymyksen siitä, että onko mahdollista laatia selkeämmät ohjeet tulkin toiminnalle erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kanssa.

LÄHTEET

- Björn Piia, Savolainen Hannu & Janhukainen Markku 2017. Teoksessa Puukari Sauli, Lappalainen Kristiina & Kuorelahti Matti toim. Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena 2017 Bookwell Oy, Juva. 47—63
- Dickinson, Jules 2017. Signed Language Interpreting in the Workplace. 2nd edition. Washington: Gallaudet University Press.
- Eskel Marja 2015. ”Puhevammaistientulkkinä uuden äärellä” Kestävä kehitys puhevammaisten tulkin jatko- ja täydennyskoulutuksen suunnan näyttäjänä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Viittomakielialan tulkkitoiminnan koulutusohjelma, YAMK (90 op). Opinnäytetyö
https://theseus.fi/bitstream/handle/10024/116761/Eskel_Marja.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Haldin-Herrgård Tua & Salo Petri 2008. Piilevien voimavarojen ilmaisemisesta hiljaisessa osaamisessa. Teoksessa Toom Auli, Onnismaa Jussi & Kajanto Anneli. Hiljainen tieto, tietämistä, toimimista, taitavuutta. Gummerruksen kirjapaino. 277—300.
- Honkanen Eija 2008. Teoksessa Honkanen Eija & Kaikkonen Leena & Kotila Hannu (toim.): Näkökulmia ammatilliseen erityisopetukseen. Paikkakunta: WSOY Oppimateriaalit Oy. 15—27.
- Hoza Jack 2016. Interpreting in the zone: How the conscious and unconscious function in interpreting. Washington, DC 20002: Gallaudet University Press.
- Hynynen Heidi, Pyörre Susanna & Roslöf Raija, 2010. Elämä käsissä, viittomakielen tulkin työnkuva. Diakonia ammattikorkeakoulu.
- Ikonen Oiva & Virtanen Pirkko, 2007. Hyvä oppimisympäristö. Teoksessa Ikonen Oiva & Virtanen Pirkko. Erilainen oppija, Juva: WS Bookwell Oy.
- Isoherranen, Kaarina. 2005. Teoksessa Isoherranen, Kaarina & Rekola, Leena & Nurminen Raija. Enemmän yhdessä -moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY oppimateriaalit Oy. 26—48
- Isoherranen, Kaarina & Rekola, Leena & Nurminen Raija. 2008. Enemmän yhdessä -moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY oppimateriaalit Oy.
- JHS-suositukset viitattu 29.1.2017
<http://docs.jhs-suositukset.fi/jhs-suositukset/JHS152/JHS152.html>
- Kalela, Esa. 2010. Etiikka tulkkauksilanteissa viittomakieli- ja kuulovammaisalailla. Helsinki: Kuuloliitto.
- Koslonen Tytti, Tulkkauspalvelu, tulkin ammatti ja opiskelutulkkaus Teoksessa Kieli, kuulo ja oppiminen. Toim. Takala, Marjatta, Sume Helena 2016, Oy Finlectura Ab. 138—147.
- Kunkoululoppuu.fi. Viitattu 24.10.2017
<https://www.kunkoululoppuu.fi/minne-opiskelemaan/toinen-aste/amatilliset-erityisoppilaitokset/>
- Kvalimotv, teemoittelu. Viitattu 29.8.2017
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Kylmäki Turun peruskoulujen oppilaanohjauksen käsikirja. Viitattu 23.9.2017
<https://kylmaaki.wikispaces.com/luku2>

Laamanen, Kai, 2009. Johda liiketoimintaa prosessien verkkona. Espoo: Redfina.

Lämsä, Anna-Liisa. 2007. HOJKS erityisopiskelijan opintojen ja elämän suunnittelun välineenä. Teoksessa Ikonen Oiva & Virtanen Pirkko. Eriäinen oppija, Juva: WS Bookwell Oy.

Lämsä, Anna-Liisa. 2010. Kasvatuksellinen kuntoutus valmentavassa koulutuksessa. Teoksessa Lämsä Anna-Liisa & Veivo, Lea. Mun mahdollisuus Luovin valmentavassa koulutuksessa, Luovin julkaisu 1 Oulu: Kalevaprint.

Mikkonen Pirkko. 2000. Viittomakielentulkki kuuron lapsen vuorovaikutustilanteissa. Kasvatustieteen Pro gradu tutkielma, Varhaiskasvatuksen laitos. Jyväskylän yliopisto.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/18146>

Nonaka, Ikujiro & Takeuchi, Hirotaka 1995. The knowledge-creating company -how japanese companies create the dynamics of innovation. New York: Oxford University Press.

Napier, Jemina & McKee, Rachel & Goswell, Della 2010. Sign Language Interpreting - theory & practice in Australia & New Zealand. 2nd edition. Maryborough: The Federation Press.

Novak, Joseph D, 2002. Tiedon oppiminen, luominen ja käyttö. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Pohjalainen, Maarit 2012. Hiljainen tieto kirjastonhoitajien työssä: asiakaspalvelukertomusten tarkastelua. Viitattu 25.8.2017

<http://ojs.tsv.fi/index.php/inf/article/viewFile/8705/6399>

Puukari Sauli, Lappalainen Kristiina & Kuorelahti Matti. Teoksessa Puukari Sauli, Lappalainen Kristiina & Kuorelahti Matti toim. Ohjaus ja erityisopetus oppioiden tukena 2017 Bookwell Oy, Juva.

Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2014. Asioimistulkin ammattisäännösten soveltamisohjeet. Viitattu 26.10.2017

http://www.tulkit.net/sites/default/files/uploads/ammattisaannoston_soveltaminen.pdf

Suomen Viittomakielen Tulkit ry 2014. Asioimistulkin ammattisäännöstö. Viitattu 26.10.2017. <http://tulkit.net/ammatti/asioimistulkin-ammattisaannosto>

Suurla, Riitta 2001. Helmiä kalastamassa - Avauksia tietämyksen hallintaan. Teknologian arviointeja Loppuraportti. Eduskunnan kanslian julkaisu 1/2001. Viitattu 14.9.2017

Toom Auli 2008. Hiljaista tietoa vai tietämistä. Teoksessa Toom Auli, Onnismaa Jussi & Kajanto Anneli. Hiljainen tieto, tietämistä, toimimista, taitavuutta. Gummerruksen kirjapaino. 33—58

https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/julkaisut/Documents/ekj_1+2001.pdf

Veivo, Lea 2010. Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus. Teoksessa Lämssä Anna-Liisa & Veivo, Lea. Mun mahdollisuus Luovin valmentavassa koulutuksessa, Luovin julkaisuja 1 Oulu: Kalevaprint.

Vik, Gun-Viol 2017. Kokemuksen kautta saatu tieto. Julkaisussa Kielisilta 03/2017. Picaset oy. Helsinki

Åhlberg, Mauri 2015. Käsitekartat tutkimusmenetelmänä. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva: Bookwell Oy, 45 – 55.

Åhlberg, Mauri: Käsitekartat tutkimusmenetelmänä. Viitattu 3.4.2017

<https://metodix.fi/2014/05/17/ahlberg-kasitekartta-tutkimusmenetelmana/>